

La masculinització de les aules del grau de Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial a la UAB

Helena Soria Plans

Tutora: Anna Ortiz Guitart

Departament de Geografia

Universitat Autònoma de Barcelona

Juny del 2025

Agraïments:

En primer lloc, voldria agrair a l'Anna Ortiz la proposta de tema d'estudi, però sobretot la confiança dipositada i l'acompanyament durant tot el treball. En segon lloc, també vull esmentar a la Mireia, la Núria, la Júlia i l'Hugo per atendre a les meves consultes sense dubtar-ho i a la Perla Zusman per la bibliografia compartida. També aprofito aquest espai d'agraïment per donar les gràcies a la família, les amigues i a en Joan per ser-hi sempre.

Finalment, gràcies a tothom qui ha respost els qüestionaris i especialment, a les companyes del grau de Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial de la Universitat Autònoma de Barcelona que han participat de les entrevistes i del grup de discussió per compartir-me els seus neguits i animar-me a tirar endavant aquest treball amb més convicció i compromís.

Resum:

Aquest treball analitza la composició de gènere de l'aula del grau de Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial (GMAiPT) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), on la presència femenina no supera el 20% des del 2021. La recerca parteix de la hipòtesi que la masculinització del grau s'explica per tres factors principals: la tecnificació creixent de la disciplina, la menor exigència de nota d'accés i la persistència d'estereotips de gènere associats a la Geografia. Des d'un enfocament teòric de la Geografia del gènere i mitjançant una metodologia mixta, es combina una anàlisi de dades de les matriculacions i preinscripcions universitàries amb un recull d'informació a través de qüestionaris a l'alumnat de secundària i a l'alumnat actual o ja graduat del grau de GMAiPT. A partir d'aquestes dades, s'exploren els factors que expliquen aquest biaix: des de les percepcions de l'alumnat de secundària sobre la Geografia, fins a les motivacions i condicionants de l'elecció de l'alumnat del grau de la UAB. Per altra banda, també s'han realitzat entrevistes i un grup de discussió amb les alumnes dones per entendre com afecta aquest desequilibri en la seva experiència acadèmica i quotidiana dins l'aula. L'anàlisi pretén aportar una diagnosi i proposar línies de treball futures amb l'objectiu de contribuir a la reflexió col·lectiva dins la disciplina geogràfica i fomentar la igualtat i la diversitat dins d'aquesta.

Paraules clau: Geografia, gènere, masculinització, docència en perspectiva de gènere, experiències universitàries.

Resumen:

Este trabajo analiza la composición de género en el aula del grado de Geografía, Medio Ambiente y Planificación Territorial (GMAiPT) de la Universidad Autónoma de Barcelona (UAB), donde la presencia femenina no supera el 20 % desde el año 2021. La investigación parte de la hipótesis de que la masculinización del grado se explica por tres factores principales: la creciente tecnificación de la disciplina, la menor exigencia de nota de acceso y la persistencia de estereotipos de género asociados a la Geografía. Desde un enfoque teórico de la Geografía del género y mediante una metodología mixta, se combina el análisis de datos de matriculaciones y preinscripciones universitarias con una recogida de información a través de cuestionarios dirigidos al alumnado de secundaria y al estudiantado actual o ya graduado del grado de GMAiPT. A partir de estos datos, se exploran los factores que explican dicho sesgo: desde las percepciones del alumnado de secundaria sobre la Geografía, hasta las motivaciones y condicionantes que influyen en la elección de estudios por parte del alumnado universitario de la UAB. Además, se han realizado entrevistas y un grupo de discusión con estudiantes mujeres para entender cómo afecta este desequilibrio a su experiencia académica y cotidiana dentro del aula. El análisis pretende aportar un diagnóstico y proponer líneas de trabajo futuras con el objetivo de contribuir a la reflexión colectiva dentro de la disciplina geográfica y fomentar la igualdad y la diversidad en su seno.

Palabras clave: Geografía, género, masculinización, docencia en perspectiva de género, experiencias universitarias.

Abstract:

This paper analyses the gender composition in the Geography, Environment and Territorial Planning (GMAiPT) degree programme at the Autonomous University of Barcelona (UAB), where female enrolment has not exceeded 20% since 2021. The research is based on the hypothesis that the masculinisation of the degree programme can be explained by three main factors: the increasing technification of the discipline, the lower entry requirements and the persistence of gender stereotypes associated with Geography. Using a theoretical approach to gender geography and a mixed methodology, the analysis of university enrolment and pre-enrolment data is combined with information collected through questionnaires aimed at secondary school students and current or former students of the GMAiPT degree programme. Based on this data, the factors that explain this bias are explored: from secondary school students' perceptions of geography to the motivations and conditioning factors that influence the choice of studies by UAB university students. In addition, interviews and a discussion group with female students have been conducted to understand how this imbalance affects their academic and everyday experience in the classroom. The analysis aims to provide a diagnosis and propose future lines of work with the aim of contributing to collective reflection within the discipline of geography and promoting equality and diversity within it.

Keywords: Geography, gender, masculinisation, teaching with a gender perspective, university experiences.

Índex

1. Introducció	8
1.1. Justificació i pregunta de recerca.....	8
1.2. Objectius d'estudi.....	9
2. Marc teòric	10
2.1. Geografia del gènere.....	10
2.1.1. Què és el gènere?	10
2.1.2. Evolució del camp disciplinari	11
2.2. Docència amb perspectiva de gènere	13
3. Metodologia.....	14
4. Context de la recerca: la presència femenina al grau	17
4.1. El grau en xifres.....	17
5. Resultats	22
5.1. Valoració de la Geografia a secundària	22
5.2. Estereotips de gènere.....	26
5.3. Condicionants de l'elecció del grau.....	27
5.4. Experiències al grau de Geografia.....	32
5.4.1. Valoració del grau	32
5.4.2. Desequilibri i percepció a l'aula	33
6. Reflexions finals i propostes.....	37
6.1. Propostes de millora	38
6.2. Línies d'investigació futures.....	42
7. Bibliografia de referència	43
Anexos.....	46
Annex 1. Preguntes del qüestionari de secundària	46
Annex 2. Preguntes del qüestionari de grau.....	48
Annex 3. Exemple de model d'entrevista semiestructurada.....	50
Annex 4. Guió del grup de discussió	51
Annex 5. Taula dels 10 anys de matriculacions totals als graus de Geografia al Sistema Universitari Català.	53

Taula de continguts

Figura 1: Tècniques metodològiques utilitzades i la mostra obtinguda.....	15
Figura 2: Alumnat femení matriculat als graus de Geografia a Espanya al curs 2023-2024 (% de dones matriculades a tots els cursos dels graus que ofereix cada comunitat autònoma)	18
Figura 3: Matriculacions als dobles graus de Geografia oferts a Espanya al curs 2023-2023 (% de dones respecte al total de matriculacions)	19
Figura 4: Ingress d'alumnat femení als graus de Geografia del SUC del 2014 al 2024 (% de dones respecte al total de matriculacions).....	19
Figura 5: Ingress d'alumnat femení al grau de Geografia de la UAB, UB i UdG del 2009 al 2024 (% dones respecte al total de matriculacions).....	20
Figura 6: Matriculacions segons les preferències d'accés als graus de Geografia del SUC del curs 2024-2025 per gènere (% de dones i homes segons el total del gènere corresponent)	20
Figura 7: Ingress de l'alumnat femení al grau de Geografia de la UAB del 2009 al 2024 (% de dones respecte al total de matriculacions).....	21
Figura 8: Elecció del grau de Geografia de la UAB en preferències no prioritàries per part dels homes en la darrera dècada (% d'homes en relació al total del seu gènere) .	21
Figura 9: Ingress de l'alumnat femení als graus afins al grau de Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial del 2018 al 2024 (% de dones respecte al total de matriculacions)	22
Figura 10: Núvol de paraules fet a partir de les tres paraules que associa l'alumnat de secundària amb Geografia	23
Figura 11: Valoració de l'assignatura de Geografia en funció de la puntuació del professorat (mitjana).....	23
Figura 12: Emocions de l'alumnat de secundària amb la matèria de Geografia (% respecte al total de cada gènere).....	24
Figura 13: Interessos de l'alumnat de secundària en les temàtiques tractades a l'assignatura de Geografia (% respecte el total de cada gènere)	25
Figura 14: Percepció de les habilitats espacials i per la Geografia segons el gènere a criteri de l'alumnat de secundària (% respecte al total de cada gènere).....	26

Figura 15: Percepció de les habilitats espacials i per la Geografia segons el gènere a criteri de l'alumnat del grau de GMAiPT de la UAB (% respecte al total de cada gènere)	27
Figura 16: Àmbits de coneixement que resulten més interessants a l'alumnat de secundària (% respecte al total de cada gènere).....	28
Figura 17: Vies d'accés al grau de Geografia de la UAB (% respecte al total de cada gènere)	29
Figura 18: Àmbits de coneixement dels graus en primera opció de l'alumnat del grau de Geografia	30
Figura 19: Primera opció de l'alumnat del grau de GMAiPT de la UAB que tenia el grau de Geografia com a opció no preferent.....	30
Figura 20: Motius de l'elecció del grau de GMAiPT de la UAB (% respecte el total de cada gènere)	31
Figura 21: Rànquing d'assignatures obligatòries preferides per l'alumnat de GMAiPT de la UAB (% respecte al total de cada gènere).....	32

1. Introducció

1.1. Justificació i pregunta de recerca

La preocupació al voltant d'un desequilibri de gènere a les aules del grau de Geografia ja fa anys que ressona entre els departaments i així ho van sentenciar les dades presentades per l'*Asociación Española de Geografía* (AGE) amb motiu de la diada del 8 de març de 2023. L'informe alertava que la tendència observada a les universitats espanyoles, era similar a la masculinització dels sectors STEM (Ciència, Tecnologia, Enginyeria i Matemàtiques), és a dir pels volts del 30% (UNESCO, 2019), mentre que a estudis que es poden considerar afins, com és la història, la presència de dones era més elevada (AGE, 2023).

La presència femenina dels graus de l'àmbit de les Ciències Socials i Jurídiques a les universitats catalanes és d'un 60% (Xarxa Vives, 2023) davant del 27% als graus de Geografia (Ministerio de Universidades, 2025). Per consegüent, la Geografia, com a disciplina social, se situa com a un dels graus més masculinitzats (Pujol, 2011). Aquestes dades tenen conseqüències més enllà de la composició de l'alumnat, ja que després es veuen reflectides en els estudis de postgrau, en el professorat, en una manca de referents femenins i en un deteriorament de la diversitat en la disciplina (Prats & Baylina, 2022).

La qüestió de la genderització (Pujol, 2011) no és exclusiva de la Geografia i de fet, ha estat àmpliament estudiat al sector STEM, des de les causes a les conseqüències. Pel que fa als estudis orientats al cas concret de la disciplina geogràfica, partim de la tesi doctoral d'Hermínia Pujol i Estragués anomenada: "*La presència de les dones a la Geografia acadèmica: de la geògrafa absent a la geògrafa desapareguda*" (2011) i de la "*Guia per a una docència universitària amb perspectiva de gènere: Geografia*" de Maria Prats i Mireia Baylina (2022). Tot i que ambdues publicacions presenten unes hipòtesis al voltant de les causes d'aquest desequilibri, es detecta un buit de recerca en els motius que determinen l'elecció de l'alumnat universitari i en les implicacions que comporta, per les alumnes dones, cursar un grau en minoria de gènere.

Davant d'aquest context i detectades les necessitats de recerca, es presenta aquest Treball de Final de Grau, que té com a objecte d'estudi el desequilibri de gènere el grau de Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial (GMAiPT) de la Universitat Autònoma de Barcelona. La pregunta d'investigació, doncs, és **què provoca el desequilibri de gènere a les aules del grau de GMAiPT de la UAB**. La recerca, inscrita en els estudis de gènere, parteix de la perspectiva de la igualtat entre homes i dones, contemplant que la realitat del gènere és més complexa que el binarisme home-dona i que la identitat està socialment construïda amb altres identitats. Tanmateix, es parteix d'aquesta perspectiva binària per acotar la investigació i amb una voluntat d'aplicació a la transversalitat de gènere.

Per establir mesures per la igualtat de gènere en la docència, calen estratègies d'actuació, però per dissenyar-les són necessaris estudis de diagnòstic de la situació (Pujol, 2011). Aquesta recerca, doncs, es presenta com un punt de partida que permeti orientar futures accions de cara a revertir la tendència i contribuir en la diversitat i el

progrés de la disciplina geogràfica. Al mateix temps, amb l'anàlisi de les conseqüències que experimenten les alumnes dones derivades de cursar un grau en aules masculinitzades, es busca aprofundir en una realitat poc explorada amb la voluntat de contribuir en el benestar de tot l'alumnat durant la seva etapa estudiantil.

L'elecció d'aquesta temàtica de recerca, neix d'un interès personal pel que fa a les qüestions de gènere. Partint d'aquesta perspectiva, al llarg de la meua docència universitària, he sigut conscient que sempre hem estat moltes menys noies que nois a l'aula. De fet, aquesta preocupació ha estat latent en converses informals entre companyes i inclús algun docent ho ha fet palès a l'aula. Tanmateix, no se m'hauria acudit escollir aquest tema per la present recerca, si no hagués estat per la proposta de la meua tutora, Anna Ortiz.

L'estructura del treball es constituirà per un primer apartat d'aterratge en la Geografia del gènere i la docència en perspectiva de gènere com a marcs teòrics en els quals s'inscriu la recerca. En el capítol metodològic es descriurà com s'ha dut a terme l'anàlisi de dades i el treball de camp de l'estudi. Seguidament, a l'apartat de context, es farà un breu recorregut de la presència femenina al grau de Geografia a Espanya i a Catalunya, per acabar aprofundint en les xifres de matriculacions per gènere al grau de GMAiPT de la UAB en l'actualitat. Acabada aquesta radiografia, s'abordaran els resultats del treball de camp en apartats concrets i finalment, es conclourà amb un apartat de reflexions finals i propostes de futur.

1.2. Objectius d'estudi

Conseqüentment, **l'objectiu principal del treball és entendre a què obeeix el desequilibri de gènere entre l'alumnat del grau de GMAiPT**. Com a punt de partida es prenen les hipòtesis de la literatura base esmentada amb anterioritat d'Hermínia Pujol per una banda i Maria Prats amb Mireia Baylina per l'altra, per construir les hipòtesis de la investigació:

- a. La pèrdua de l'antic vessant docent i els canvis dels plans d'estudi han contribuït a una major tecnificació de la disciplina i una tendència a un increment de l'aplicabilitat i professionalització allunyant-la del vessant més teòric i social.
- b. Una menor exigència de la nota d'accés, atès que les estadístiques mostren que les noies obtenen notes de tall mitjanes superiors a les dels nois. Aquest fet, sumat a què a la carrera es pot entrar amb batxillerats de ciències com de lletres, fa que estudiants que tenen com a primera opció carreres científiques amb una nota de tall elevada, acabin entrant a Geografia com a segona o tercera opció.
- c. Permanència d'estereotips de gènere de què és culturalment femení, en la que no es trobaria la professió geogràfica per una imatge preconcebuda a l'escola, instituts o mitjans de comunicació.

Per tal d'aconseguir aquest propòsit i contrastar les hipòtesis, es plantegen 4 objectius específics amb els quals m'aproparé des d'una metodologia mixta:

Objectiu específic 1

Conèixer les percepcions que tenen els estudiants de secundària amb relació a la disciplina geogràfica. A partir d'un qüestionari de respostes obertes i tancades, es busca conèixer les emocions, creences i autoeficiència que té l'alumnat de secundària amb la matèria de Geografia, com a factors que incideixen en les decisions de l'alumnat (Fernández, 2020).

Objectiu específic 2

Analitzar les dades actuals de matriculacions del grau de Geografia en àmbit estatal i català per observar l'estat en què es troba el desequilibri de gènere a les aules. La metodologia emprada per assolir aquest objectiu, serà quantitativa i consistirà en un recull i tractament de les dades de les matriculacions per gènere.

Objectiu específic 3

Conèixer les motivacions per estudiar el grau de GMAiPT de l'alumnat actual així com dels exalumnes de la UAB. Mitjançant uns qüestionaris, es farà una anàlisi mixta de dades quantitatives i qualitatives per tal d'aprofundir en el perfil de l'alumnat i les motivacions que van determinar la seva elecció.

Objectiu específic 4

Analitzar l'experiència de les alumnes dones del grau de GMAiPT, amb relació a la masculinització de les aules per observar quines implicacions té en la seva vivència acadèmica. Per aprofundir en aquesta qüestió, en primer lloc, es duran a terme entrevistes semiestructurades a algunes estudiants i finalment, s'organitzarà un grup de discussió amb algunes alumnes del grau. L'objectiu que persegueix el grup de discussió, és el de compartir i identificar de manera col·lectiva els malestars i les possibles mesures a aplicar per revertir la tendència i millorar l'experiència docent atenent aquest desequilibri en la composició de l'aula.

2. Marc teòric

2.1. Geografia del gènere

El marc conceptual que possibilita la reflexió que ocupa aquest treball és l'aportació de la perspectiva de gènere a la disciplina geogràfica. La incorporació d'aquesta perspectiva a la Geografia, posa èmfasi de forma explícita en l'estructura de gènere de la societat per entendre les variacions geogràfiques en la construcció de la masculinitat i la feminitat (Massey, 2000). Així doncs, l'objectiu final d'aquest enfocament és comparar els rols de gènere assignats per cercar les explicacions de la desigualtat (Garcia Ramón, 2005).

2.1.1. Què és el gènere?

Fa referència al conjunt d'atribucions socials i culturals que donen significat a allò què és femení i masculí. La noció del gènere constitueix una eina per desnaturalitzar i deconstruir els manaments i prohibicions que reben els homes i dones segons una assignació sexe/gènere. Aquesta correspondència estricta entre el sexe biològic

(encapsulat en el binomi mascle-femella), l'orientació sexual i la identitat i expressió de gènere socialment esperada, ubica fora de la "norma" tota persona que no encaixi en el dogma (Agència de Qualitat Universitària, 2018). Amb tot això, el sistema cultural imperant és *patriarcal*, és a dir, *allò* masculí es col·loca com a figura referent d'autoritat i poder per l'organització social garantint una distribució desigual de poder.

Tenint en compte que per motius pragmàtics en aquest treball s'aplica una anàlisi binari de les dades, cal matisar com s'entén el gènere per no perpetuar una naturalització del que és ser home o dona. De manera que, per poder rebutjar posicions essencialistes i estàtiques del gènere, és important destacar que és precisament el context polític, social, econòmic i cultural el que construeix aquestes diferenciacions. Així doncs, tot i els impulsos sistèmics de polaritzar *allò masculí* i *femení*, cal no oblidar que aquestes no són categories rígides que s'exclouen mútuament. Problematitzar aquestes categories sexuades, permet reconèixer les tensions i contradiccions que posseeixen, i també possibilita visibilitzar altres formes d'existència que no s'ajusten a aquesta dicotomia home-dona (Pérez de Sierra et al., 2016).

2.1.2. Evolució del camp disciplinari

2.1.2.1. El moviment feminista a l'acadèmia

Partint de la idea que el coneixement és una construcció social, els avenços de les disciplines científiques no es poden mantenir al marge de les condicions en les quals es produeixen (Sabaté et al., 1995). D'aquesta manera, els estudis de gènere són una expressió acadèmica del moviment feminista a l'Europa de principis dels anys seixanta (Guberman, 2019). En el cas de la Geografia, la incorporació de la perspectiva de gènere es produeix amb un lleuger retard que es relaciona amb l'escassa permeabilitat dels corrents imperants a la disciplina durant les dècades dels seixanta i setanta (Sabaté et al., 1995). Tanmateix, l'enfocament de gènere a la Geografia, s'ha estès i acceptat de manera molt més ràpida que a altres disciplines (García Ramón, 2019). Les múltiples formes de referir-se a un suposat camp comú –Geografia de la dona, Geografia feminista, Geografia del gènere o Geografia de les sexualitats– reflecteixen els debats que l'han configurat i els diversos paradigmes dels quals s'ha valgut.

2.1.2.2. Historicitat i dimensions teòriques

El context en què es produeixen les primeres escletxes de treballs amb una mirada cap al gènere, és en el marc del paradigma positivista on predominava la Geografia teòrica-quantitativa amb un interès preferent en els processos espacials abstractes i l'obsessió per l'objectivitat i la neutralitat. En aquest context, la Geografia de la percepció es comença a interessar pel comportament específic de les dones a l'espai duent a terme, per exemple, estudis per constatar les pautes de desplaçament diferenciades entre homes i dones (Sabaté et al., 1995: 29).

Sense perdre l'objectiu empíric ni plantejar canvis en l'estructura teòrica i metodològica, es constitueix un marc més compromès amb la rellevància social de l'activitat científica amb el sorgiment de la Geografia del benestar a l'àmbit anglosaxó a la dècada dels setanta (Sabaté et al., 1995). El principal objectiu era denunciar i corregir el biaix masculí dominant, així com il·lustrar l'exclusió de les dones a la disciplina geogràfica i visibilitzar les seves aportacions per situar-les al mateix nivell que les dels homes (García Ramón,

2019). Aquesta etapa inicial podria adoptar el nom de *Geografia de les dones*, ja que elles eren l'objecte d'estudi i es dedicava poca atenció a les relacions de gènere (Baylina, 1997). També cal considerar que es tendia a concebre a la dona com un subjecte uniforme i homogeni.

A la segona meitat dels anys setanta es va intentar trobar un marc teòric per comprendre, i no només descriure, les relacions de gènere i la desigualtat en la distribució de poder entre homes i dones. Aquesta segona, etapa marcada per la inspiració marxista, tendeix a explicar la subordinació de la dona sobre una base materialista –la capacitat reproductora– i a avaluar com les formes d'expansió del capitalisme han utilitzat i perpetuat el patriarcat (García Ramón, 2019). Aquest corrent va prendre molta força a Anglaterra on les geògrafes van fer un esforç important en adaptar les categories marxistes als estudis de gènere (Guberman, 2019). L'adopció d'aquestes categories ha suposat un gran enriquiment per la *Geografia del gènere* destacant el paper essencial que ocupa la llar i posant una mirada integradora en el concepte del treball perquè inclogués el treball productiu i reproductiu, trencant així amb les barreres tradicionals dins la disciplina entre la Geografia econòmica i la social (García Ramón, 2019).

La Geografia humanística també va influenciar els estudis de gènere a finals dels anys setanta, sobretot als Estats Units, amb aportacions metodològiques i de temes d'investigació (Sabaté et al., 1995). Se'n destaca l'èmfasi en el paper que juguen en l'anàlisi geogràfica les experiències, sentiments i percepcions. És així com les contribucions d'aquesta perspectiva van poder fer rellevants moltes dificultats i sensacions de les dones als espais públics (García-Ramón, 2019).

Tanmateix, segons Baylina (1997) no és fins als anys vuitanta que es pot parlar pròpiament d'un enfocament de gènere a la Geografia. Durant aquesta etapa l'objectiu va ser incorporar la qüestió de les relacions de gènere de forma sistemàtica. El que s'entén per dones deixa de constituir un grup homogeni i es busca mostrar la diversitat en funció d'altres categories com l'edat, el lloc on viuen, l'ètnia o la classe social a la qual pertanyen (Guberman, 2019). També es planteja que l'espai no és "neutre", ja que s'hi reflecteix els valors i les normes de gènere i de l'heteronormativitat (Guberman, 2019). D'aquesta manera, els espais afecten en la construcció del gènere i viceversa.

Pel que fa a la manera de referir-se al camp disciplinari, al món anglosaxó, "Geografia feminista" i "Geografia del gènere" són pràcticament sinònims, en canvi, als països de tradició llatina, el terme de Geografia feminista té una connotació més militant i el de Geografia del gènere sembla que estigui més acceptat acadèmicament (García-Ramón, 2005).

Finalment, es distingeix una darrera etapa a l'evolució de la Geografia del gènere quan s'entronca amb les posicions postmodernes de la dècada dels noranta. Sense tenir una unitat clara de criteris, el postmodernisme, el postcolonialisme i l'anomenat gir cultural plantegen un programa de deconstrucció de les categories i de la concepció dual del món i s'interessa per les representacions, el simbolisme i la construcció d'identitats (Sabaté et al., 1995: 35). En aquest sentit, es troba en els estudis de gènere un exemple òptim de replantejament d'algunes estructures de poder (García Ramón, 2019).

El coneixement entès com a situat i les noves postures teòriques, obliguen a estudiar la complexitat de les experiències de les dones i es comencen a desenvolupar estudis sobre les masculinitats, la sexualitat, l'escala de l'individu i sobretot, l'experiència dels cossos (Guberman, 2019).

L'evolució de la Geografia del gènere ha avançat a tot el món tot i que de manera desigual a causa de la forta correlació amb el context polític i l'evolució dels moviments feministes nacionals. Pel que fa a Espanya, l'evolució política va enrederir fins a finals dels setanta el desenvolupament del feminisme. No obstant això, des de principis dels vuitanta adquireix una forta rellevància que, entre d'altres, es tradueix en el desenvolupament de la Geografia del gènere a l'acadèmia espanyola, fins al punt d'assolir una importància destacada dins dels països mediterranis (Sabaté et al., 1995).

Ara bé, l'hegemonia epistemològica dels països centrals, genera una resposta sobretot en l'acadèmia Llatinoamèrica i més concretament, a l'Argentina i Brasil per apostar per una producció acadèmica pròpia que doti de més importància a la triangulació de dominació capitalisme-colonialisme-patriarcat que fa més profundes les desigualtats de les dones del sud global (Guberman, 2019).

2.2. Docència amb perspectiva de gènere

La incorporació de l'eina d'anàlisi del gènere a la docència universitària parteix de la comprensió que aquesta és una variable analítica explicativa clau. Tal com descriu l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU Catalunya): *"Implica prestar atenció a les similituds i a les diferències en les experiències, interessos, expectatives, actituds i comportaments de les dones i dels homes, així com identificar les causes i conseqüències de la desigualtat de gènere, per poder combatre-la"* (2018: 13).

La importància de la transversalitat del gènere és sabuda a les institucions universitàries i s'ha traduït en una política integral que vetlla per promoure la igualtat de gènere i la diversitat en la recerca, la docència i la gestió de les universitats (Bayllina i Prats, 2022).

L'AQU Catalunya (2018) identifica que els beneficis que comporta la dimensió de gènere a la docència són els següents:

- Millora la qualitat docent i la rellevància social dels coneixements.
- Permet defugir de les interpretacions parcials que parteixen de l'home com a subjecte universal, així com dels essencialismes sobre els gèneres.
- Dota de noves eines d'interpretació dels rols socials, fet que estimula el pensament crític de l'alumnat.
- Ajuda a prendre consciència del grau d'inclusió de l'entorn d'aprenentatge i les metodologies docents i d'avaluació. També permet prestar atenció a les diferències en els resultats acadèmics de l'alumnat derivades d'aquestes metodologies.
- Contribueix a reflexionar sobre l'àmbit professional i la cultura organitzativa de la disciplina.

Les desigualtats i les injustícies estan arrelades als paisatges quotidians, inclosos els espais de l'aula on les relacions de poder sovint estan en joc (Nash, 2010). Tot i que la composició de l'aula sigui única i no es pugui recrear, examinar-la i contribuir en el debat per afavorir la diversitat a l'aula ajuda a oferir espais de suport on explorar i compartir malestars. En canvi, presumir d'una estructura de poder no problemàtica pot fer invisible les interaccions canviants que reposicionen constantment als individus dins d'una xarxa de relacions en constant canvi (Nash, 2010).

És rellevant, per exemple, com gràcies a la incorporació de la perspectiva de gènere a l'ensenyament primari i secundari, es va observar un biaix de gènere en els llibres de text de Geografia on de manera inadvertida l'autor transmetia la seva visió del món a les generacions futures (Sabaté et al., 1995). Aquest biaix es manifesta en l'adopció de *l'home* genèric i el sexisme en el llenguatge; la perpetuació del rol de les dones al món parlant explícitament d'elles només quan es tracta d'aspectes relacionats amb la fecunditat o reforçant la imatge de les dones delicades, etc. (Sabaté et al., 1995).

Algunes de les propostes que van recollir Baylina i Prats (2022) per introduir la perspectiva de gènere en la docència en Geografia, recopilades a les *Guies per a una docència universitària amb perspectiva de gènere* de la Xarxa Vives, eren acabar amb la ceguera de gènere a les bibliografies de les guies docents, introduir assignatures de Geografia en perspectiva de gènere al pla d'estudis, incorporar als continguts d'altres assignatures l'anàlisi del gènere o repensar les avaluacions de les matèries.

3. Metodologia

El treball en qüestió es va començar al curs 2023-2024 i es va veure interferit per un intercanvi universitari internacional a la Universitat de Buenos Aires. Tot i que gran part del treball de camp es va dur a terme malgrat la distància, finalment es va decidir concloure amb la recerca de manera presencial al curs següent.

Per a l'anàlisi de les dades de matriculació per gènere s'han utilitzat cinc fonts: les *Estadísticas de estudiantes universitarios* del Ministerio de Universidades (2024); les estadístiques de la preinscripció universitària del Canal Universitats de la Generalitat de Catalunya; un informe elaborat l'any 2019 pel Departament de Geografia de la UAB; les dades publicades als portals oficials dels graus de la UAB, a l'apartat "El grau en xifres"; i un conjunt de dades facilitades per l'Oficina de Govern de les Dades de la UAB. Pel que fa als entrebancs en la recopilació de dades, no s'ha pogut disposar de la informació dels estudis anteriors a l'accés al grau de l'alumnat de GMAiPT de la UAB. Tot i que aquestes permetrien una diagnosi més profunda i acurada dels perfils de l'alumnat matriculat, les dades obtingudes són suficients per il·lustrar una composició masculinitzada als graus de Geografia i una situació especialment desequilibrada a la UAB. A partir de les dades adquirides, s'han fet els càlculs del percentatge de dones matriculades respecte al total i s'han elaborat gràfics i taules amb l'Excel.

Figura 1: Tècniques metodològiques utilitzades i la mostra obtinguda

Tècnica	Mostra
Qüestionari a l'alumnat de secundària	120 alumnes (70 que s'identifiquen com a dones; 46 com a homes; 1 com a no binari; i 3 que no s'identifiquen amb cap de les categories anteriors i han escollit la <i>d'altres</i>) de 7 instituts diferents (Institut Maria Espinalt, Cubelles, La Vall del Tenes, Celestí Bellera, Pompeu Fabra, Pere Borrell i Carles Vallbona). Pel que fa als cursos: 21 persones són de primer de batxillerat, 45 de segon de batxillerat i 54 de quart d'ESO.
Qüestionari a l'alumnat de GMAiPT de la UAB	106 persones (62 s'identifiquen com a homes; 42 com a dones; i 1 com a no binari). La distribució per cursos és de: 6 respostes de primer any, 9 de segon, 12 de tercer, 14 de quart i 65 que ja han acabat el grau.
Entrevistes semiestructurades a les alumnes del grau de GMAiPT de la UAB	6 alumnes i exalumnes dones del grau de GMAiPT.
Grup de discussió amb les alumnes del grau de GMAiPT de la UAB	4 alumnes del grau de GMAiPT de la UAB.

Font: Elaboració pròpia.

Amb la voluntat de dirigir la mirada cap a l'alumnat potencial del grau de Geografia, és a dir, el de quart d'ESO i batxillerat, es van realitzar uns breus qüestionaris via *Google Forms* que es van difondre a partir dels contactes proporcionats per la tutora de docents de l'assignatura de Geografia a secundària i també per la petició feta a la direcció de dos instituts de Granollers (ciutat natal de l'autora del treball). La mostra obtinguda es recull a la Figura 1 i atenent al codi ètic del tractament de dades, el formulari no registrava les adreces de correu de qui responia, per tant, les respostes eren anònimes.

Partint dels antecedents en desequilibri de gènere dels graus científicotecnològics, s'ha vist demostrat que les emocions, creences i autoeficiència que experimenten les i els alumnes durant l'etapa d'escolarització obligatòria pot incidir considerablement en l'elecció d'estudis postobligatoris (Fernández Padilla, 2020). Atenent aquests estudis, es va fer el disseny del qüestionari que constava de 25 preguntes de respostes obertes i tancades, agrupades en cinc apartats: perfil de l'alumne/a; percepció de la Geografia; estereotips de gènere en la Geografia; emocions envers l'aprenentatge de l'assignatura; i finalment, factors que interfereixen en l'elecció personal dels estudis superiors. Durant l'anàlisi dels resultats obtinguts, s'ha detectat que en les respostes obertes, l'alumnat en general no va desenvolupar gaire les respostes.

Seguint la línia dels qüestionaris de secundària, se'n van elaborar uns d'específics per l'alumnat vigent i ja graduat del grau de GMAiPT de la UAB. D'aquesta manera, a part de conèixer les seves motivacions per l'elecció del grau, el batxillerat del qual provenen i la seva valoració de l'assignatura de Geografia a secundària, es recull una percepció general al voltant de la temàtica d'estudi, el desequilibri de gènere a l'aula. Tot plegat va

quedar recollit amb un total de 28 preguntes. La difusió dels qüestionaris va ser a partir d'alguns docents del grau que van compartir el qüestionari a l'aula o a través del correu. També es va compartir l'enllaç per les xarxes socials personals i va ser repenjat per les del Departament de Geografia de la UAB.

La mostra obtinguda és la que s'observa a la Figura 1, i com es pot observar hi ha una representació molt alta d'alumnat ja matriculat que s'explica per l'abast de les xarxes socials del Departament sobretot per la xarxa *Alumni*. Cal dir que no es va preveure una representació tan alta d'exalumnes i això es reflecteix a la pregunta que determinava la seva generació, que era la de l'edat, ja que consistia en una pregunta tancada on la casella de més edat era la de "més de 30 anys". Això s'ha hagut de tenir en compte durant l'anàlisi de resultat, perquè la situació de desequilibri a les aules podia ser força diversa dins d'aquest grup d'alumnat graduat. El codi ètic d'aquests qüestionaris va ser el mateix que el dels de secundària. Per preservar l'anonimat de l'alumnat, en les cites textuais de les justificacions no s'especificarà el curs al qual pertanyen.

Les entrevistes semiestructurades es van realitzar a 6 alumnes i alguna exalumna del grau de GMAiPT de la UAB. Les preguntes escollides partien a grans trets del qüestionari a l'alumnat universitari, amb un apartat final d'ampliació de les percepcions a l'aula amb relació al desequilibri de gènere. Van fer-se en format videotrucada pel fet que es van realitzar durant la meua estada a Buenos Aires. De tota manera, no va generar cap entrebanc més enllà que el consentiment d'enregistrament de les entrevistes i de tractament de dades sota criteris de confidencialitat i anonimat, es va fer en veu a l'inici de les trucades. En formalitzar l'entrega del treball i passats 6 mesos, s'esborraran les gravacions de veu. La informació sobre el propòsit de la recerca i de l'entrevista va ser explicitada via correu abans de concertar la trobada i just a l'inici de començar a realitzar les preguntes. Per protegir l'anonimat de les entrevistades, durant l'anàlisi dels resultats es faran servir noms ficticis per referir-se a cadascuna d'elles, així com tampoc s'especificarà si són alumnes ja graduades. La duració aproximada de les entrevistes va ser d'una hora i es va aconseguir complir l'objectiu de generar un espai de confiança per poder conèixer les percepcions personals de les alumnes cursant el grau en desequilibri de gènere.

Finalment, el grup de discussió es va dur a terme amb 4 alumnes del grau de GMAiPT de la UAB amb la finalitat de reproduir en un entorn acadèmic les converses informals entre companyes de classe amb relació a les seves experiències en aules masculinitzades. El contacte amb les participants, es va fer via correu electrònic i a partir d'una d'elles es va produir un efecte de bola de neu cap a les altres noies. La trobada va complir les expectatives previstes: jo com a moderadora vaig tenir poc marge d'intervenció en el debat, ja que entre elles anaven sorgint tot de temes encadenats relacionats amb el desequilibri de gènere a l'aula. Això va fer evident el fet que són qüestions que neguitegen a les alumnes i als quals tenen molt a dir. Es percebia que eren reflexions que ja havien fet o compartit en petit comitè, però el fet de verbalitzar-les totes i posar-les sobre la taula en conjunt, va ser un exercici positiu per les alumnes tant per desfogar-se com per prendre consciència de l'abast i les implicacions que generava la composició de l'aula en elles. De fet, una de les alumnes va sortir força remoguda del grup de discussió.

L'anàlisi de tot el treball, s'ha dut a terme tractant el gènere com a categoria binària. Tot i que als qüestionaris es van recollir les dades oferint més categories (home, dona, no binari i altres) perquè les persones que el responien no trobessin invisibilitzada la seva identitat, s'ha adoptat la categoria home-dona per facilitar la representació dels resultats i per acotar la recerca. De tota manera, es reconeix que aquest enfocament pot no reflectir plenament la diversitat d'identitats de gènere de les aules. Com a marc conceptual en l'anàlisi de la informació extreta amb les entrevistes i el grup de treball en relació amb la masculinització de les aules i les conseqüències que se'n deriven, es pren de referència el document "*La caja de la masculinidad. Construcción, actitudes e impacto en la juventud española*" (Sanmartín et al., 2022).

4. Context de la recerca: la presència femenina al grau

L'evolució de la presència femenina al grau de Geografia a Espanya, s'ha donat a la inversa del món anglòfon. Als anys setanta, la pràctica professional de la Geografia pràcticament es restringia a la docència en l'ensenyament secundari, un sector que tradicionalment ha estat molt feminitzat pel rol cuidador que s'atribueix a les dones. Amb aquesta via d'entrada, moltes es van sentir atretes per la disciplina i es van incorporar als departaments fent que la presència femenina fos majoritària al conjunt del sector a Espanya (Garcia Ramon i Pujol, 2004).

Tanmateix, entre 1985 i 1999 ja es produeix un canvi significatiu en la composició de la disciplina a l'Estat, passant d'un 56,1% de dones a un 40,7% (Garcia Ramon i Pujol, 2004). Les autores Garcia-Ramon i Pujol (2004), atribueixen aquesta variació al canvi d'imatge que experimenta la Geografia. Per una banda, es va forjant a les universitats el reconeixement de la Geografia com a disciplina independent de la història fins que a la dècada dels noranta a les universitats catalanes les dues disciplines se separen (Llussà i Tulla, 2004). Per altra banda, les ofertes al sector de la docència a secundària comencen a minvar, en part perquè la matèria de Geografia comença a ser assumida pel professorat d'història, i també perquè s'ha anat relegant la presència de la Geografia als programes docents. Amb tot plegat, es va acabar desencadenant un procés de professionalització de la disciplina (Garcia Ramón i Pujol, 2004).

Així doncs, es dota de noves oportunitats laborals als geògrafs i geògrafes que, tot i això, es troben en constant competició amb altres especialitats. D'aquesta manera, en els plans d'estudi s'han anat reforçant aquells aspectes en què la Geografia és més valorada i competitiva (García Ramón i Pujol, 2004). Tot plegat ha comportat una tendència a l'especialització que ha accentuat encara més la distància injustificada entre la Geografia física i la humana (Benach, 2016). Les tendències utilitaristes que Garcia Ramón i Pujol a principis dels 2000, assenyalaven com a instigadores d'una futura masculinització de la disciplina, s'han reactivat impulsades per les noves tecnologies, profunditzant els comportaments tècnics que s'apropen al terreny de les disciplines STEM (Escalona i Peña, 2024).

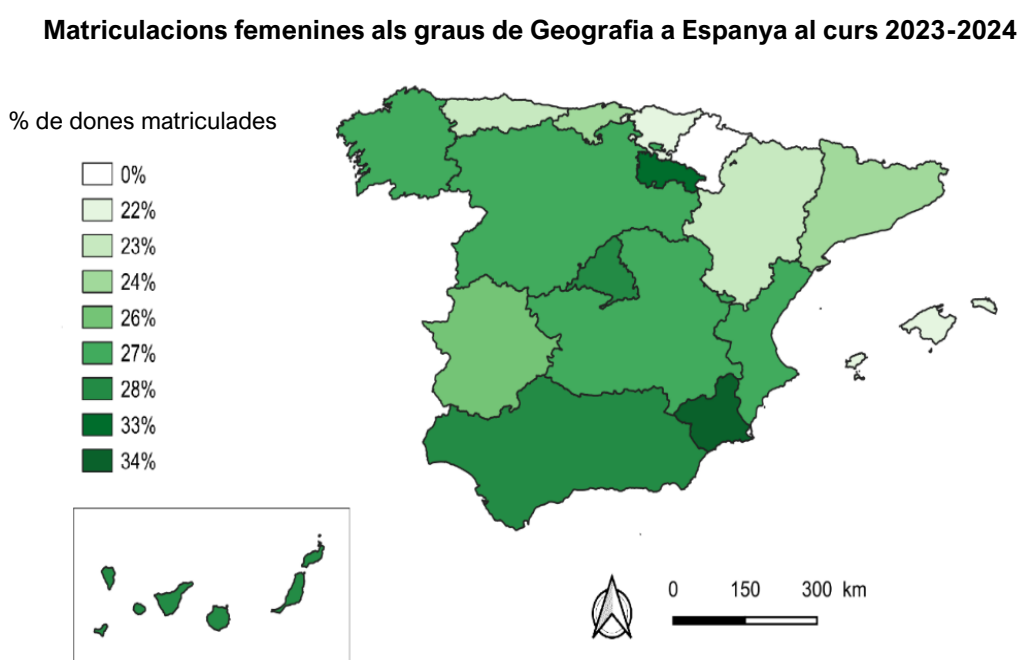
4.1. El grau en xifres

Al curs passat (2023-2024) la proporció de dones matriculades als graus de Geografia del conjunt d'Espanya va ser d'un 27% (Ministerio de Universidades, 2025). Cal tenir en

compte que a les universitats de Jaén, la Pablo de Olavide de Sevilla, la Internacional Isabel I de Castella i Lleó, la de Vigo i les dues de La Rioja, ofereixen el grau juntament amb Història. Aquest fet és remarcable, ja que el càlcul de la proporció de dones en les matriculacions sense aquests graus, fa baixar un punt la proporció total de matriculades a l'Estat.

Entre les comunitats autònomes (CCAA), segons les dades del curs passat, Múrcia, La Rioja i Canàries són els territoris amb més presència femenina amb una proporció d'entre el 30% i 34% (Figura 2). Tanmateix, la resta de CCAA se situen per sota del 30%, és a dir, la situació de masculinització a les aules és una tendència compartida en l'escola geogràfica espanyola.

Figura 2: Alumnat femení matriculat als graus de Geografia a Espanya al curs 2023-2024 (% de dones matriculades a tots els cursos dels graus que ofereix cada comunitat autònoma)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministerio de Universidades, 2024.

Pel que fa a l'oferta de dobles graus de Geografia a les universitats espanyoles, hi ha diverses combinacions amb disciplines com Ciències Ambientals, Relacions Internacionals o Turisme, graus tradicionalment molt feminitzats. És rellevant destacar que en gairebé tots aquests estudis combinats, la proporció de matriculacions femenines supera la mitjana estatal del grau de Geografia en solitari (Figura 3). Per tant, d'entrada es pot observar que una modificació en l'itinerari del grau, pot incentivar les matriculacions de l'alumnat femení.

Figura 3: Matriculacions als dobles graus de Geografia oferts a Espanya al curs 2023-2023 (% de dones respecte al total de matriculacions)

Universitat	Titulació	Matriculacions	% Dones
Autònoma de Madrid	Grau en Ciències Ambientals / Grau en Geografia i Ordenació del Territori	146	39,7%
Sevilla	Grau en Geografia i Gestió del Territori / Grau en Història	136	26,5%
Pablo de Olavide	Grau en Geografia i història / Grau en Relacions internacionals	84	52,4%
Pablo de Olavide	Grau en Ciències ambientals / Grau en Geografia i història	41	34,1%
Vigo	Grau en Turisme / Grau en Geografia i Història	37	51,4%
Màlaga	Grau en Geografia i Gestió del Territori / Grau en Història	30	26,7%
Castella La Mancha	Grau en Història / Grau en Geografia, Desenvolupament Territorial i Sostenibilitat	6	16,7%
Girona	Grau en Turisme / Grau en Geografia, Territori i Medi Ambient	4	75,0%
Lleida	Grau en Geografia / Grau en Turisme	3	33,3%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministerio de Universidades, 2024.

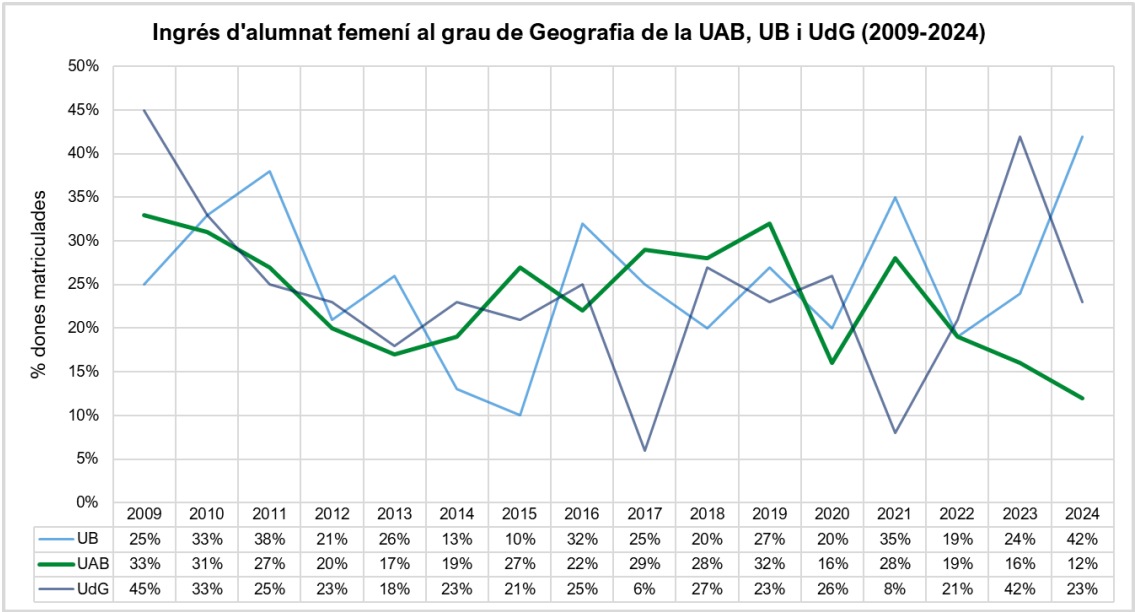
Al Sistema Universitari Català (SUC) es corrobora una tendència compartida en la composició masculinitzada del nou alumnat a la darrera dècada, tal com s'observa a la Figura 4 on la majoria de percentatges d'ingrés de dones als graus, estan per sota del 30%. En tot cas, s'ha de tenir en compte que les baixes matriculacions absolutes a les Universitats Rovira i Virgili i a la Universitat de Lleida generen fortes oscil·lacions en els percentatges. La comparació dels graus amb més matriculacions totals de Catalunya des del 2009 a l'actualitat, ens mostra una tendència força semblant a excepció d'algunes oscil·lacions puntuals (Figura 5). Es fa evident també, un increment molt pronunciat en les matriculacions femenines del darrer any a la Universitat de Barcelona que en un futur s'haurà de veure si és un fet puntual o si la reformulació del grau en "Geografia i Canvi Global" ha aconseguit revertir la tendència.

Figura 4: Ingress d'alumnat femení als graus de Geografia del SUC del 2014 al 2024 (% de dones respecte al total de matriculacions)

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
UB	Geografia	13%	10%	32%	25%	20%	27%	20%	35%	19%		
	Geografia i Canvi Global										24%	42%
UAB	Geografia i Ordenació del Territori	19%	27%	22%	29%							
	Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial					28%	32%	16%	28%	19%	16%	14%
UdG	Geografia, Ordenació del Territori i Gestió del Medi Ambient	23%	21%	25%	6%	27%	23%	26%	8%			
	Geografia, Territori i Medi Ambient									21%	42%	23%
UdL	Geografia i Ordenació del Territori	10%	27%									
	Geografia			14%	33%	20%	25%	22%	50%	33%	30%	13%
URV	Geografia i Ordenació del Territori	28%	25%	18%								
	Geografia, Anàlisi Territorial i Sostenibilitat					39%	21%	33%	22%	33%	19%	11%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades per l'Oficina de Govern de Dades de la UAB, 2025.

Figura 5: Ingrés d'alumnat femení al grau de Geografia de la UAB, UB i UdG del 2009 al 2024 (% dones respecte al total de matriculacions)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades per l'Oficina de Govern de Dades de la UAB, 2025.

Les dades sobre les preinscripcions universitàries al SUC, ens revelen que tal com s'apuntava a una de les hipòtesis inicials, l'alumnat masculí tendeix a assignar un nivell de preferència més baix el grau de Geografia en comparació a l'alumnat femení (Figura 6).

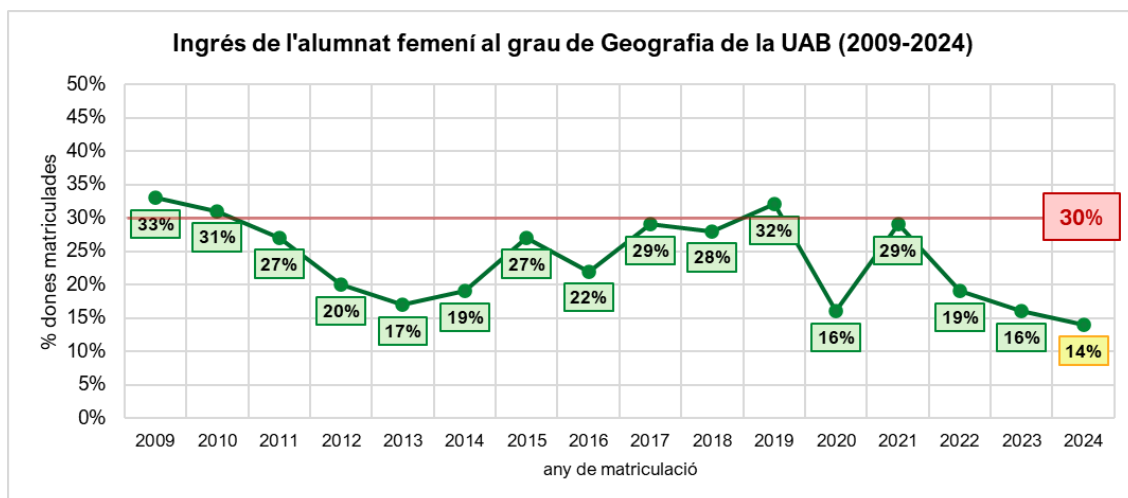
Figura 6: Matriculacions segons les preferències d'accés als graus de Geografia del SUC del curs 2024-2025 per gènere (% de dones i homes segons el total del gènere corresponent)

		Primera preferència		La resta de preferències	
		% Dones	% Homes	% Dones	% Homes
UB	Geografia i Canvi Global	81%	76%	19%	24%
UAB	Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial	82%	79%	18%	21%
UdL	Geografia	100%	60%	0%	40%
URV	Geografia, Anàlisi Territorial i Sostenibilitat	50%	57%	50%	43%
UdG	Geografia, Territori i Medi Ambient	67%	89%	33%	11%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Interuniversitari de Catalunya, 2025.

Parant atenció a les xifres sobre el biaix de gènere al grau de la UAB Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial de la UAB, constatem que les dades de masculinització del grau de l'Autònoma s'emmarquen en una mateixa tendència compartida a Espanya i a Catalunya, tot i que en aquest cas el desequilibri sigui més acusat. Observem que del 2009 al 2013 es produeix una davallada en les matriculacions femenines, però que s'acaba recuperant deu anys més tard (Figura 7). Així i tot, només se supera el llindar del 30% en tres ocasions i en excepció del 2021, el percentatge de noies matriculades en els darrers cinc anys no supera el 20%, arribant a una dada alarmant aquest darrer any amb un 14% d'alumnes noies de nova matriculació (Figura 7).

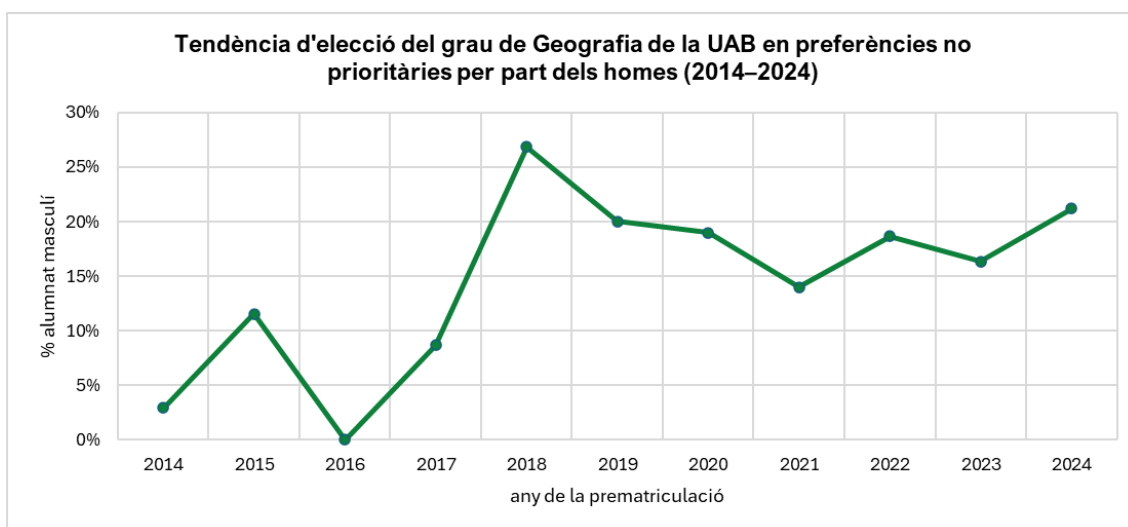
Figura 7: Ingrés de l'alumnat femení al grau de Geografia de la UAB del 2009 al 2024 (% de dones respecte al total de matriculacions)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades per l'Oficina de Govern de Dades de la UAB, 2025. *en aquest cas, "grau de Geografia de la UAB" fa referència als dos plans d'estudi que s'han ofert durant aquests anys a la UAB: Geografia i Ordenació del Territori i Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial.

En atenció a l'evolució de la tendència de l'alumnat masculí a escollir el grau de Geografia de la UAB en opcions no prioritàries, descobrim que a partir del canvi de pla d'estudis del grau de la UAB de Geografia i Ordenació del Territori a Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial, que es va produir el 2018, hi ha un augment de preinscripcions masculines en posicions secundàries (Figura 8). Així doncs, reprenent una de les hipòtesis inicials, es pot interpretar aquest fet com un possible efecte de la incorporació del Medi Ambient al nom del grau. Aquesta modificació hauria pogut atreure estudiants interessats en carreres de l'àmbit científic que, en no assolir la nota d'accés requerida, van optar pel grau de GMAiPT com a alternativa dins de les seves preferències.

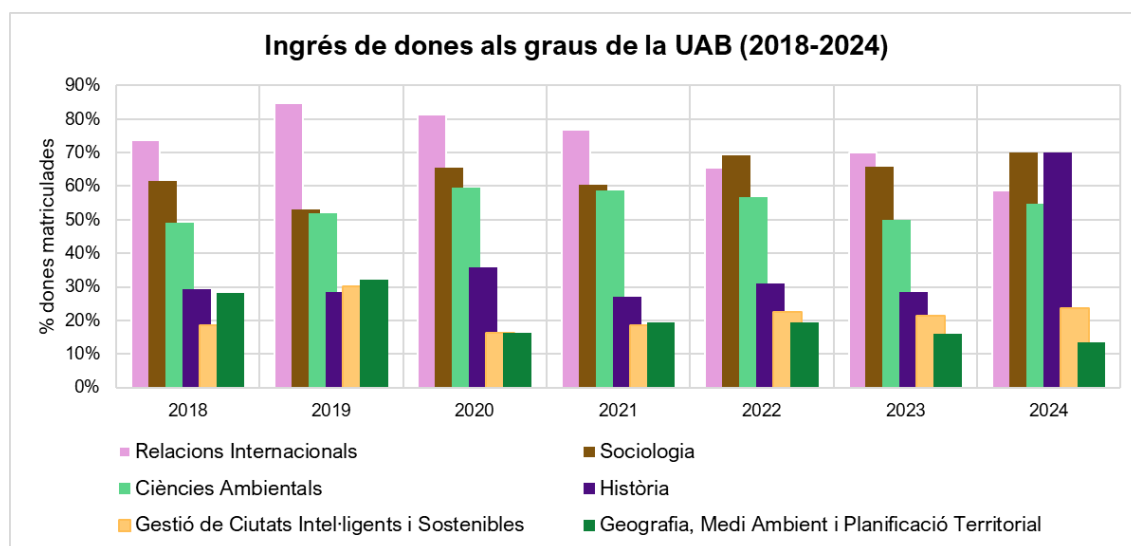
Figura 8: Elecció del grau de Geografia de la UAB en preferències no prioritàries per part dels homes en la darrera dècada (% d'homes en relació al total del seu gènere)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Interuniversitari de Catalunya, 2025.

Comparant el percentatge d'estudiants dones amb altres graus que podem considerar afins al grau de GMAIPT, veiem que en tots els casos excepte un, la proporció d'alumnes dones és superior cada any (Figura 9). Així doncs, les dades que presenta el grau de Geografia de la UAB són equiparables al grau en Gestió de Ciutats Intel·ligents, impartit a l'Escola d'Enginyeria inclús en els darrers tres anys, inferiors pel que fa a la composició de gènere de l'alumnat.

Figura 9: Ingress de l'alumnat femení als graus afins al grau de Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial del 2018 al 2024 (% de dones respecte al total de matriculacions)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de “*El grau en xifres*” de la UAB i l’Oficina de Govern de Dades de la UAB, 2025.

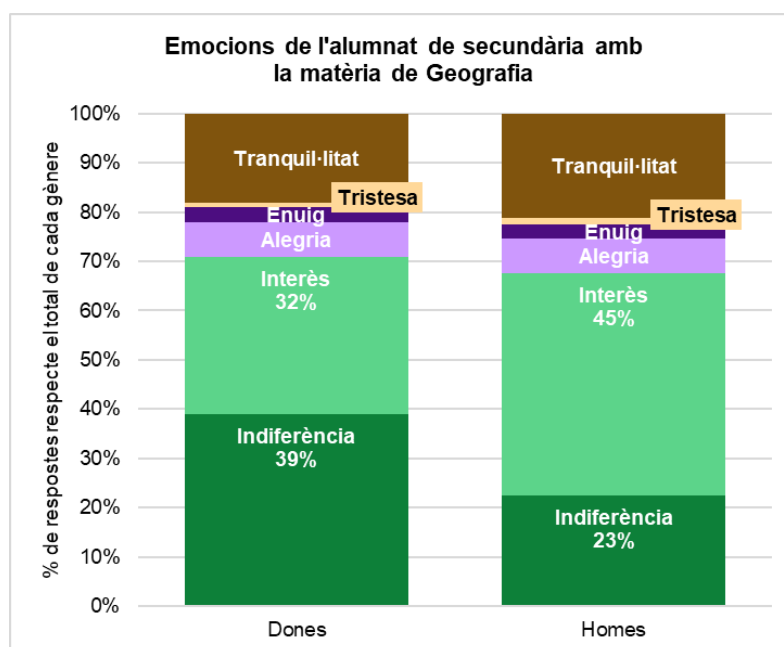
5. Resultats

5.1. Valoració de la Geografia a secundària

Amb el nom de “Socials” la matèria de Geografia a secundària va acompanyada de la Història i encara arrossega un vessant més aviat tradicional i memorístic. L’imaginari de paraules i conceptes que remet la disciplina a l’alumnat de secundària, es pot veure a la Figura 10 on predominen les paraules: mapes i països. Per altra banda, s’observa molta confusió en determinar l’exercici laboral de la disciplina. Amb respostes erràtiques com *-geòleg, arqueòleg, diplomàtic o historiador-*, i un 14% que directament confessa no saber-ne dir cap, la resposta més comuna és la de docència amb un 34%, seguit d’un 11% en el sector de producció cartogràfica.

Tal com apuntava Fernández Padilla (2020), hi ha diverses investigacions que han demostrat que les emocions, creences i autoeficàcia que experimenten les alumnes poden incidir en les eleccions d'estudis superiors de l'alumnat. En aquest sentit, el biaix de gènere en relació amb l'interès cap a la Geografia ja es fa visible a secundària on l'emoció més representada per les noies és la d'indiferència (Figura 12). A més a més, també es percep que en l'alumnat femení hi ha una autopercepció negativa de les aptituds que tenen per la Geografia, ja que el 56% considera que no en té. En canvi, un 61% de l'alumnat masculí sí que creu que té aptituds per la matèria. La rellevància d'aquesta dada augmenta quan es compara amb les dades extretes del qüestionari a l'alumnat universitari del grau de GMAiPT, perquè el 86% de les dones que han cursat el grau, sí que sentien que tenien aptituds per la matèria. En definitiva, es fa evident la necessitat d'abordar l'assignatura de Geografia amb perspectiva de gènere ja des de l'escolarització obligatòria.

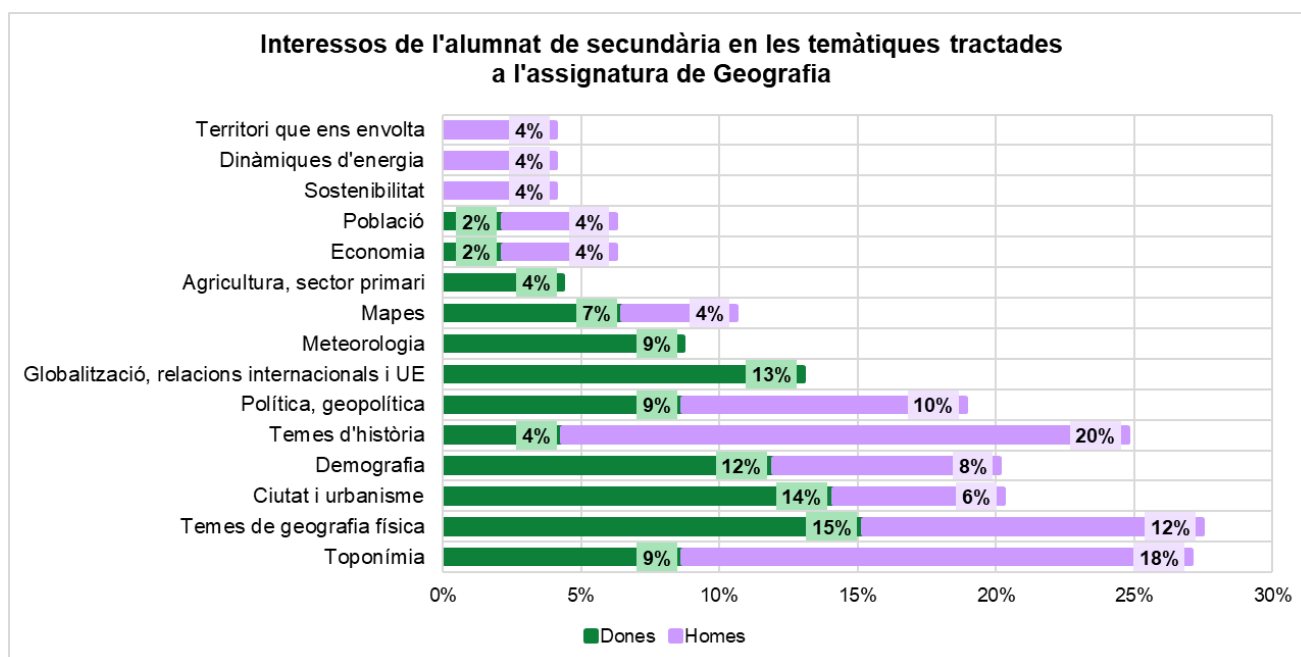
Figura 12: Emocions de l'alumnat de secundària amb la matèria de Geografia (% respecte al total de cada gènere)

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat de secundària.

A partir d'una pregunta oberta a l'alumnat de secundària, sobre els temes que generen més interès entre els tractats a l'assignatura, s'han identificat grups comuns d'interessos on s'han observat diferències evidents segons el gènere. Entre les noies, destaquen temes de Geografia física, seguida de temes relacionats amb les ciutats i l'urbanisme (Figura 13). Pel que fa a l'alumnat masculí, en primera posició hi ha temes que més aviat estarien relacionats amb la Història –fet que també podria anar lligat al perfil docent provinent del grau d'Història o al fet que a l'assignatura de Socials s'hi barreja temari tan de Geografia com d'Història– seguit de la identificació de toponímia de països, capitals i fets geogràfics (Figura 13).

Figura 13: Interessos de l'alumnat de secundària en les temàtiques tractades a l'assignatura de Geografia (% respecte el total de cada gènere)

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat de secundària.

Atenent el punt de vista de l'alumnat universitari del grau de la UAB, tan sols un 17% considera haver rebut un ensenyament de la Geografia des d'un enfocament crític. Tanmateix, aquelles persones que van cursar l'assignatura amb aquesta perspectiva, coincideixen a tenir un record d'emocions positives i una millor valoració de l'assignatura (la matèria amb perspectiva crítica té un 8,25 de mitjana, i la que té perspectiva tradicional té un 6,56 de mitjana).

En definitiva, a grans trets es desprèn la idea que a l'ESO l'aprenentatge geogràfic està encarat a la descripció, identificació de toponímia, la familiarització de mapes físics i polítics d'Europa, Espanya i Catalunya i a unes nocions bàsiques de demografia, tot plegat dut a terme conjuntament amb el temari d'Història. Així ho fan palès les respostes de l'alumnat de 4t d'ESO a la pregunta de temàtiques d'interès, on gran part de l'alumnat no respon o diu *"no fem geografia directament"*. Un cop a batxillerat, tot i ser més reflexiva i analítica, l'assignatura es troba limitada per la preparació a les Proves d'Accés a la Universitat. Per tant, l'alumnat que escull un itinerari científic, no arriba a comprendre de què es tracta la disciplina: *"A l'ESO es feia socials i no em cridava l'atenció. No sabia què era la geografia."* (Maria, alumna del grau de GMAIPT).

Recapitulant, en l'anàlisi del coneixement i percepció de la Geografia a secundària, s'ha pogut identificar una manca de referents i un desconeixement de l'abast de la disciplina, així com de les sortides laborals que ofereix. Les temàtiques més tractades a l'assignatura –Geografia descriptiva i cartografia– són alhora les més ben valorades per l'alumnat masculí. De retruc, també s'ha pogut veure com les dones tenen una pitjor autopercepció en les seves habilitats a l'assignatura, fet que n'incentiva el desinterès.

5.2. Estereotips de gènere

Els estereotips de gènere són creences que atribueixen una dicotomia de trets de personalitat, rols i professions que s'associen tradicionalment a homes i dones (Fernández Padilla, 2020). En la línia de cercar els motius que han pogut interferir en la masculinització de les aules del grau de Geografia, als qüestionaris de secundària i universitat s'inclouen dues preguntes: “*Quin és el gènere que té més habilitats per la Geografia?*” i “*Quin és el gènere que té més habilitats espacials?*”. Tot i poder considerar que són preguntes tendencioses, precisament tenen la finalitat d'interpel·lar a l'alumnat i gratar en l'imaginari col·lectiu que subjau de la Geografia.

Segons la mostra obtinguda a secundària, a priori no es detecta un imaginari masculí al voltant de la disciplina, ja que el 89% de l'alumnat creu que no hi ha diferències de gènere en les habilitats per la Geografia i el 82% creu que tampoc n'hi ha en les espacials (Figura 14). A les justificacions de les respostes, es veu una opinió consolidada de què el gènere no determina les habilitats, com es pot comprovar en la justificació d'una alumna de 2n de batxillerat: “*Les habilitats mentals no estan definides per un gènere (que és un constructe social) i molt menys per un sexe (factor biològic). Depèn de les capacitats individuals de cada persona*”. No obstant això, en relació amb les habilitats espacials, hi ha algunes justificacions que naturalitzen el fet que els homes tinguin més habilitats a causa de qüestions evolutives o biològiques, com es veu en l'afirmació d'aquest alumne de 4t d'ESO: “*Els homes estaven més acostumats a caçar*”.

Figura 14: Percepció de les habilitats espacials i per la Geografia segons el gènere a criteri de l'alumnat de secundària (% respecte al total de cada gènere)

	Habilitats per la Geografia			Habilitats espacials		
	Dona	Home	Total	Dona	Home	Total
No hi ha diferències	89%	89%	89%	83%	78%	82%
Masculí	7%	7%	7%	7%	15%	10%
Femení	4%	4%	4%	10%	7%	8%

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat de secundària.

En el cas de l'alumnat universitari, sembla que els estereotips de gènere estan encara més superats que a secundària, ja que el 90% creu que no hi ha diferències de gènere en les habilitats per la Geografia i el 84% tampoc creu que n'hi hagi en les habilitats espacials (Figura 15). A partir de les justificacions de les respostes, es destaca un ampli reconeixement a què tot i no haver-hi diferències en les habilitats dels gèneres de per si, el conjunt d'activitats i conductes assignades pels rols de gènere, interfereixen en el desenvolupament d'habilitats. En aquest sentit, el vincle entre gènere i habilitat, es justifica per exemple pel fet que les dones, en tenir menys desplaçaments pendulars, coneixen millor els barris i la seva població. Així i tot, hi ha una associació generalitzada a què són els interessos els que acaben determinant les habilitats.

Ara bé, l'anàlisi de les dades i de les justificacions de les respostes, porta a pensar que la mateixa composició desequilibrada de l'alumnat i el professorat, pot incrementar l'existència d'estereotips per part de l'alumnat masculí, en tant que, naturalitzen la composició de gènere de la disciplina sense qüestionar-la. En son exemple les

justificacions dels següents alumnes que consideren precisament que el gènere masculí té més habilitats per la Geografia: “*Bàsicament perquè en el temps que porto a la carrera, he tingut bastants més professors*” o “*Ja que la gran majoria de persones que han estudiat o es dediquen a qualsevol àmbit de la geografia son homes*”.

També apareixen alguns punts de vista d'homes que donen per fet unes habilitats espacials en el gènere masculí justificant, altre cop, la biologia de “*l'home responsable de la caça*”. Els percentatges en les respostes de l'alumnat femení i masculí, corroboren aquestes diferències d'opinions (Figura 15). Amb tot plegat cal parar atenció a aquests posicionaments per evitar l'immobilisme i la perpetuació d'estereotips de gènere amplificats per unes aules masculinitzades, atenent també la possibilitat que aquests alumnes esdevinguin futurs docents.

D'altra banda, un alumne fa referència al fet que, en certes ocasions, es requereixen unes condicions físiques en les quals el gènere masculí es pot veure més avantatjat. En aquest sentit, Bracken i Mawdsley (2004) reflexionen sobre com els nivells reals i percebuts de forma física afecten el gaudi de les experiències del treball de camp, i com les dones tenen més tendència a considerar que no estan prou en forma per aquestes activitats. Aquestes percepcions s'inscriuen dins un marc discursiu històricament latent a la disciplina de la Geografia, en què el cos del participant “ideal” en el treball de camp està vinculat a imatges de masculinitat i aventura, capaços de conquerir el terreny (Bracken i Mawdsley, 2004). Tanmateix, aquestes autores també assenyalen el perill de privilegiar en excés el treball de camp com a espai d'hipermasculinitat i defensen la importància de reconèixer el plaer que moltes dones experimenten en les sortides de camp i la seva capacitat per afrontar el repte físic. Altrament, es corre el risc de reafirmar que es tracta d'activitats d'homes (Bracken i Mawdsley, 2004).

De tota manera, també hi ha un ampli reconeixement a què la diversitat de perspectives enriqueixen la disciplina i que precisament, el punt de vista de les dones és rellevant perquè la situació de desavantatge social en la que viuen, els permet tenir més sensibilitat en matèria de discriminacions.

Figura 15: Percepció de les habilitats espacials i per la Geografia segons el gènere a criteri de l'alumnat del grau de GMAIPT de la UAB (% respecte al total de cada gènere)

	Habilitats per la Geografia			Habilitats espacials		
	Dona	Home	Total	Dona	Home	Total
No hi ha diferències	95%	87%	90%	88%	81%	84%
Masculí	5%	8%	8%	2%	15%	9%
Femení	0%	5%	3%	10%	5%	7%

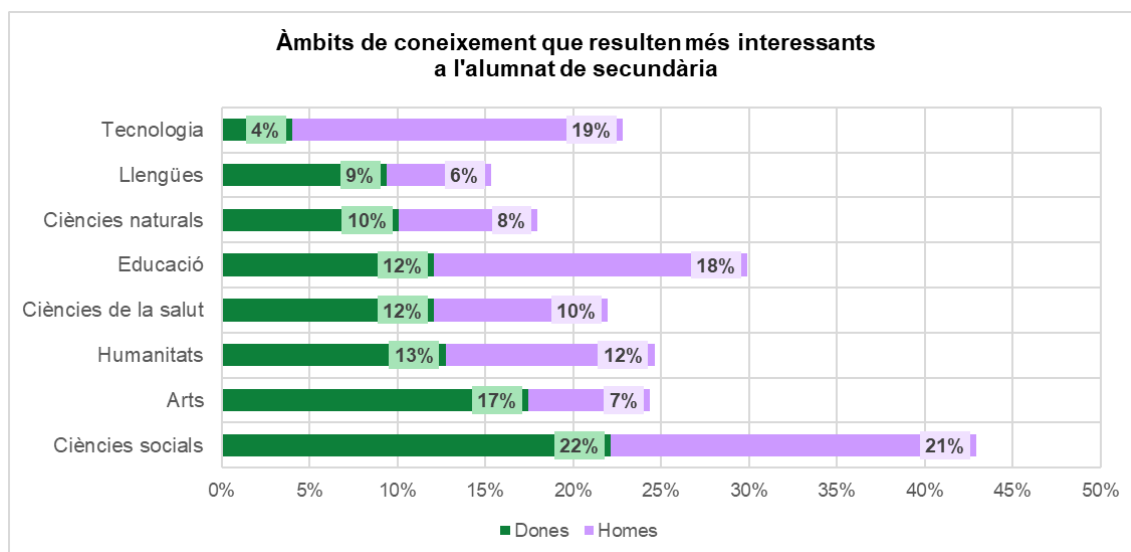
Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat actual i graduat del grau de Geografia de la UAB.

5.3. Condicionants de l'elecció del grau

L'interès per un àmbit de coneixement concret és, habitualment, el punt de partida en la tria d'estudis universitaris. Segons la mostra de l'alumnat de secundària, ja s'observa un biaix de gènere en aquests interessos (Figura 15). Tot i una predilecció comuna d'ambdós gèneres cap a les Ciències Socials, en les dones destaquen també les Arts i Humanitats, mentre que en els homes ho fa la Tecnologia i l'Educació (Figura 16). Entre el conjunt

d'alumnes que vol cursar un grau universitari, tan sols un 10% valora com a opció el grau de Geografia, on el 4% són noies i un 6% són nois.

Figura 16: Àmbits de coneixement que resulten més interessants a l'alumnat de secundària (% respecte al total de cada gènere)

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat de secundària.

Un altre dels condicionants en l'elecció de grau, és la validació de l'entorn. Tot i que un 59% de l'alumnat de secundària creu que el seu entorn valoraria positivament que escollissin el grau de Geografia, un 64% considera que el seu professorat percep el grau com a no adequat per l'alumne/a. Justament al contrari respon l'alumnat universitari, on el 64% afirma que el professorat considerava que el grau era adequat per ells o elles.

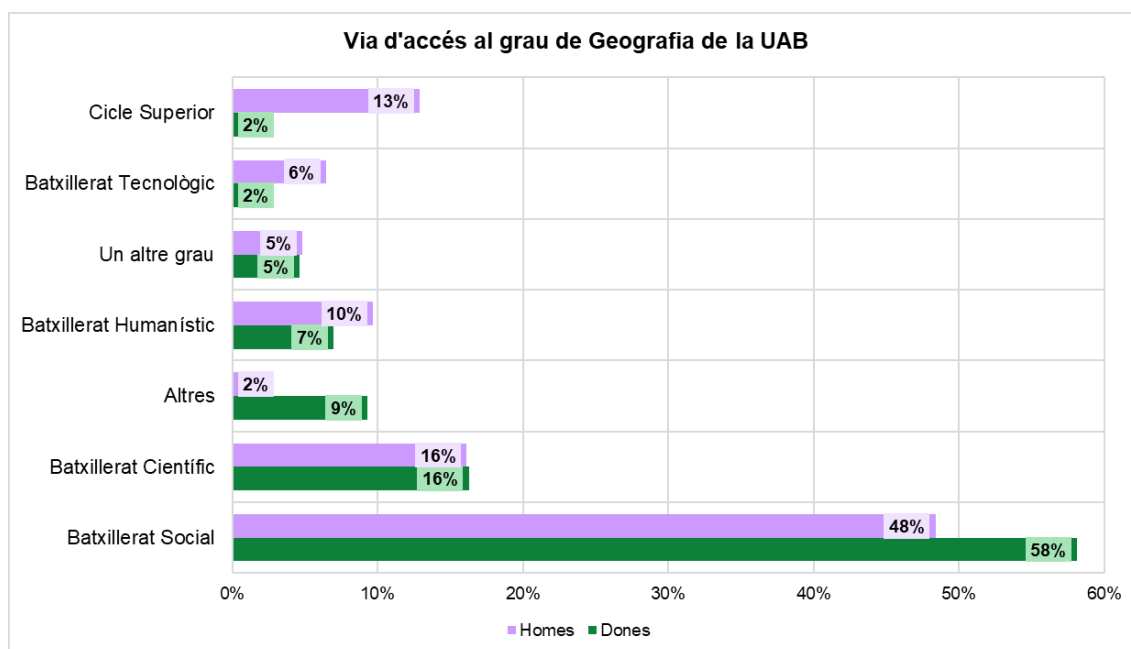
En aquest sentit, es fa evident la importància del suport del professorat en l'elecció del grau i, per tant, cal treure l'entrellat de quins són els motius d'aquesta manca de reforç positiu en considerar la carrera de Geografia com a una elecció adequada per l'alumnat: pot ser per un desconeixement del grau per part del personal docent; o que atès el temari i la metodologia d'impartir la matèria, no s'incentivin les habilitats i aptituds de l'alumnat en l'assignatura, entre d'altres. Aquestes, només són algunes hipòtesis, però al cap i a la fi, caldria evitar situacions en què alumnat amb interessos ambientals i socials, desconeixi aquesta via d'estudis, sobretot per aquells que cursen un itinerari diferent del social com explica una de les alumnes entrevistades: *"Cap professor em va proposar el grau. Com que venia del Científic, no era un tipus de grau que representa que jo hagués de fer"* (Cesca, alumna del grau de GMAIPT).

Com s'ha pogut observar a l'anàlisi de dades de les matriculacions i preinscripcions universitàries en els graus de Geografia del SUC, hi ha una prevalença de l'alumnat masculí en escollir el grau com a prioritat secundària. Per poder aprofundir en aquesta qüestió, s'ha analitzat el recorregut i els motius que porten l'alumnat a acabar cursant el grau de GMAIPT.

D'entrada, entre les vies d'accés al grau, s'observa un predomini del Batxillerat Social, sobretot en les alumnes (Figura 17). No hi ha variacions en els percentatges d'homes i dones provinents del Batxillerat Científic, però sí que hi ha més alumnes homes de

l'itinerari Tecnològic o Humanístic. Pel que fa a les altres vies d'accés universitari, destaca el predomini d'estudiants nois provinents de cicles formatius de grau superior. (Figura 17). La majoria de les modalitats d'aquests cicles són d'àmbits vinculats a la Geografia com per exemple: Energies Renovables, Gestió Forestal i Medi Natural, Paisatgisme i Medi Rural, o Educació i Control Ambiental. Els fets que podrien explicar aquest perfil diferenciat de l'alumnat masculí son: per una banda, la cerca de vies més assequibles d'accés a l'ensenyament universitari per estudiants amb interessos ambientals i, per altra banda, un interès de l'alumnat en temàtiques específiques, aplicades i més enfocades a l'exercici laboral.

Figura 17: Vies d'accés al grau de Geografia de la UAB (% respecte al total de cada gènere)

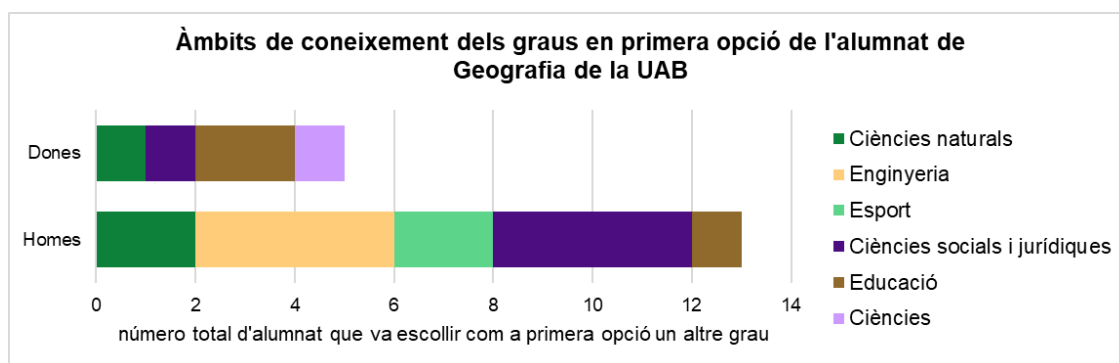
Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat actual i graduat del grau de Geografia de la UAB.

***Altres:** aquesta categoria remet a les respostes de COU.

Referent a l'ordre de prioritats en la preinscripció universitària, el 88% de les alumnes de la mostra obtinguda al qüestionari, tenien el grau de GMAiPT¹ com a primera opció, superior al dels alumnes nois que el percentatge és d'un 79%. A partir de les preferències d'aquell alumnat que no tenia el grau de Geografia de la UAB en primera posició, es corrobora que el perfil de quasi la meitat d'aquest alumnat té un interès considerable en les ciències i enginyeries (Figura 18 i 19).

¹ A partir d'aquí es farà referència a aquest grau com a "grau de Geografia de la UAB".

Figura 18: Àmbits de coneixement dels graus en primera opció de l'alumnat del grau de Geografia

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat actual i graduat del grau de Geografia de la UAB.

Figura 19: Primera opció de l'alumnat del grau de GMAiPT de la UAB que tenia el grau de Geografia com a opció no preferent

Primeres opcions	
Homes	Dones
Biologia	Pedagogia
INEFC Pirineus	Ciència i tecnologia dels aliments
Administració i Direcció d'Empreses	Educació primària
Enginyeria Agroambiental i del Paisatge	Treball social
Criminologia	Ciències ambientals
Dret + Criminologia	
Política, Filosofia i Economia	
Educació Primària	
Arquitectura Superior	
CAFE	
Vaig fer uns anys d'Enginyeria Informàtica	
Vaig fer uns anys d'Enginyeria Forestal	

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat actual i graduat del grau de Geografia de la UAB.

Finalment, per analitzar els motius que van condicionar l'elecció del grau, al qüestionari es va incloure una pregunta de resposta oberta a partir de la qual s'han fet grups comuns per analitzar les possibles diferències entre gèneres. Els resultats extrets d'aquesta pregunta, en essència, determinen allò que ha resultat ser més atractiu o decisiu en l'elecció del grau per cada gènere.

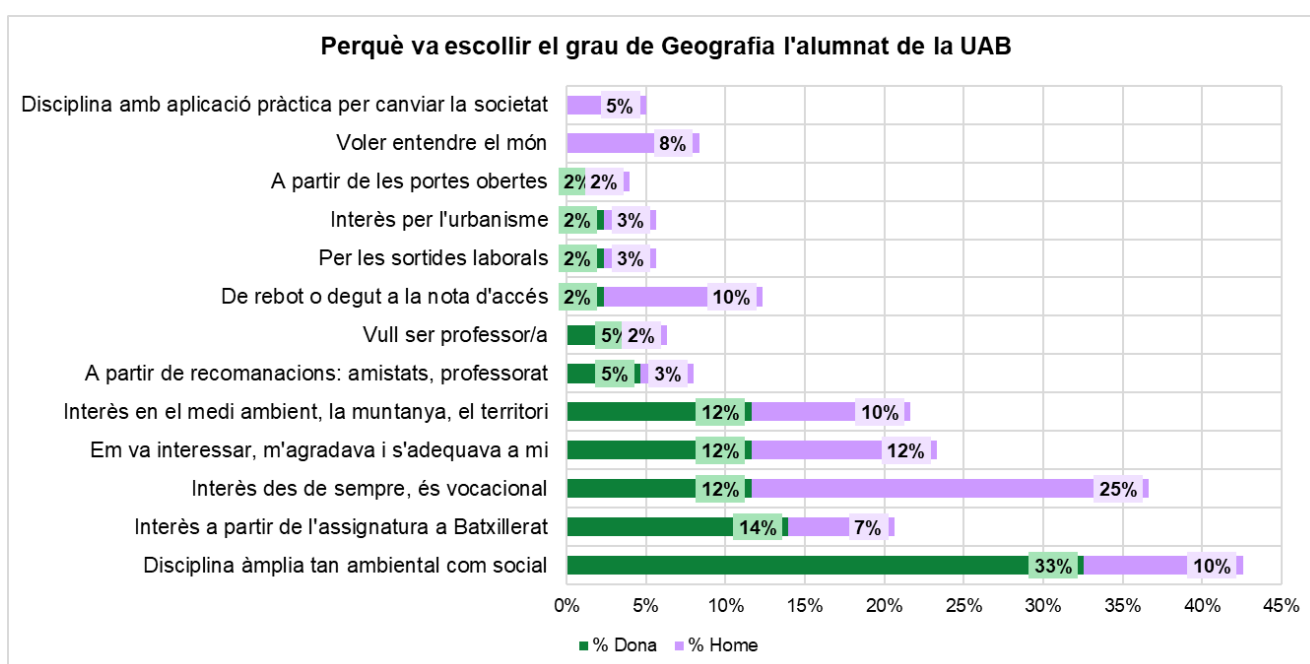
Així doncs, en l'alumnat femení, és la comprensió dels estudis com una disciplina àmplia on satisfer les inquietuds tant socials com ambientals el que ha generat més incentius perquè es matriculessin (Figura 20). També és rellevant, observar que el segon motiu en l'elecció, precisament, és l'interès sorgit a partir de l'assignatura de Geografia a secundària, fet que reafirma la transcendència de parar atenció en l'ensenyament d'aquesta matèria tant a l'ESO com a batxillerat (Figura 20).

En el cas de l'alumnat masculí, el motiu principal és un interès vocacional i genuí com es pot observar en la justificació d'aquest exalumne del grau de Geografia de la UAB: *“Des de petit m'agradava mirar atlas, mapes i qualsevol cosa que tingués a veure amb la cartografia i la natura. Jo ja estava predestinat a estudiar això.”*. Aquest tipus de motivació, pot estar relacionat amb una socialització diferenciada des de la infància, en

què els interessos vinculats als mapes, la natura i l'exploració són sovint més estimulats en els nens a través dels jocs, lectures i expectatives de l'entorn per culpa dels rols de gènere assignats segons el sexe. En conseqüència, aquest alumnat acostuma a tenir una aproximació a la Geografia més vinculada a la dimensió física, descriptiva i cartogràfica de la disciplina, tal com també s'ha vist reflectit als qüestionaris a l'alumnat de secundària.

De la conversa amb el grup de discussió i amb alguna de les entrevistades, també s'observa que hi ha un perfil concret d'alumnes, que d'entrada només s'ha percebut en estudiants nois, que entren al grau de Geografia amb la finalitat d'acabar oposant per guàrdia forestal, bomber o inclús policia i, per tant, els condicionants de l'elecció acaben responenent a qüestions més aviat pràctiques d'obtenció de punts pel procés d'assignació de plaça.

Figura 20: Motius de l'elecció del grau de GMAiPT de la UAB (% respecte el total de cada gènere)

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari de l'alumnat actual i graduat del grau de Geografia de la UAB.

En el procés d'elecció del grau, les alumnes que van assistir al saló de l'ensenyament, destaquen el fet de trobar-se només amb professors homes i que a les portes obertes es van sorprendre el trobar l'aula tant: *"També vaig anar a les portes obertes. Ningú de la sala va fer la carrera. Tots eren homes i em vaig sentir una mica intimidada. Però ens ho van pintar molt bé i la xerrada va fer efecte. A altres alumnes els hi va passar el mateix"* (Cesca, alumna del grau).

5.4. Experiències al grau de Geografia

5.4.1. Valoració del grau

El 95% de l'alumnat del grau de Geografia de la UAB està satisfet amb la seva elecció (del 5% restant només un 1% és alumnat femení). En les alumnes, es detecten unes expectatives baixes a l'hora d'entrar al grau, però un nivell de satisfacció elevat que va en augment a mesura que van avançant els estudis. Tot i que a algunes d'entrada el detonant de l'elecció del grau va ser un interès per qüestions mediambientals, un cop a la carrera es veuen també atretes pel vessant social i crític: *“La carrera m’ha agradat molt. Ha canviat la meua visió perquè és una disciplina molt àmplia [...]. Vaig entrar pel Medi Ambient, però he vist que altres assignatures m’interessaven més sobretot de la branca crítica.”* (Montserrat, alumna del grau). *“Abans geografia estava buida de sentit. És una disciplina que abasta molt. M’ha apassionat.”* (Jèssica, alumna del grau).

Entre el rànquing d'assignatures obligatòries preferides de l'alumnat del grau, es veu un conjunt d'assignatures comunes entre ambdós gèneres, tot i que en un ordre de prioritats una mica diferent (Figura 21). Tanmateix, on s'observen més les diferències, és en les assignatures exclusives de cada gènere, que en l'alumnat femení són d'una banca més teòrica i social, mentre que en els homes és d'una més ambiental i tècnica (Taula 6).

Figura 21: Rànquing d'assignatures obligatòries preferides per l'alumnat de GMAiPT de la UAB (% respecte al total de cada gènere)

Dones	%	Homes	%
(1r) Sistemes d'Informació Geogràfica	14%	(1r) Sistemes d'Informació Geogràfica	17%
(1r) Fonaments d'Ordenació del Territori	9%	(2n) Geomorfologia	12%
(2n) Geomorfologia	8%	(1r) Fonaments d'Ordenació del Territori	12%
(3r) Polítiques Urbanes: Habitatge, Barris i Transport	8%	(3r) Polítiques Urbanes: Habitatge, Barris i Transport	9%
(1r) Urbanització i Transformació del Territori	8%	(3r) Dinàmiques de l'Aigua, l'Energia i els Recursos Naturals	8%
(3r) Biodiversitat i Hàbitats	7%	(1r) Fonaments de Geografia Física	7%
(3r) Planificació, Planejament i Avaluació	7%	(1r) Urbanització i Transformació del Territori	7%
(2n) Demografia i Societats Contemporànies	6%	(3r) Biodiversitat i Hàbitats	7%
(1r) Fonaments de Geografia Física	6%	(2n) Teories de la Planificació Territorial	5%
(2n) Lloc, Societat i Cultura	6%	(3r) Planificació, Planejament i Avaluació	4%
(1r) Introducció a l'Antropologia Social i Cultural	5%	(2n) Canvi Climàtic i Riscos Ambientals	4%

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari a l'alumnat actual i graduat del grau de Geografia de la UAB.

Respecte al professorat, en general la valoració és molt positiva. Així i tot, les alumnes reconeixen un cert desequilibri entre els i les professores, ja que les docents tenen una mirada més crítica i actualitzada que els seus companys. També es fa palès, que les assignatures impartides per professores generen més comoditat i són més inspiradores, en part pel fet de tenir referents femenins: *“Entrar en una aula i trobar a una professora és reconfortant, perquè em sento més còmode i m’agrada perquè veig a referents. Hi ha dones no només parlant de feminisme, sinó de temes diversos.”* (Meritxell, alumna del grau). La qüestió dels referents és rellevant, ja que les alumnes del grup de discussió asseguren que, tot i estar ja cursant la carrera, la majoria dels referents femenins que tenen són les professores que han tingut. Afirmen que coneixen pocs noms de geògrafes

fora de la UAB i que, en general, no sabrien explicar gaire cosa sobre la seva trajectòria professional.

5.4.2. Desequilibri i percepció a l'aula

Com s'ha vist a l'apartat quatre, la presència escassa de dones al grau de Geografia de la UAB és una evidència perpetuada com a mínim des de 2009, ja que, el percentatge d'ingrés d'alumnat femení ha estat al voltant del 30% o menys.

La composició masculinitzada de l'aula ha estat percebuda pel 77% del conjunt d'alumnat enquestat, tant vigent com graduat. Donada l'evolució de la masculinització de les aules, i que la meitat de les persones graduades que han respost el qüestionari tenen més de 30 anys, resulta rellevant observar si hi ha diferències en aquesta percepció segons el moment de pas per la universitat. En aquest sentit, la diferència és notable: mentre que el 95% de l'alumnat actual ha detectat un desequilibri de gènere a l'aula, només el 68 % de les persones ja graduades en tenien la mateixa percepció. Aquesta major consciència –potenciada per una descompensació de gènere més accentuada en els darrers anys– també s'associa a una vivència més negativa de l'experiència universitària. Així, el 40% de l'alumnat actual afirma haver viscut aquest desequilibri de manera negativa, davant del 15% entre les persones ja graduades.

Malgrat que hi ha veus al qüestionari, que normalitzen el fet que hi hagi carreres amb més presència femenina i altres on sigui al revés al·legant que “*cadascú és lliure d'estudiar el que vulgui*”, és una opinió estesa el fet que una descompensació de gènere acusada, perjudica el grau i la disciplina en general. Sovint s'ha assenyalat que aquesta situació implica una pèrdua de perspectives i un predomini d'interpretacions parcials que reproduïen els paradigmes hegemònics de desigualtat. També s'ha discutit sobre les problemàtiques d'una pèrdua de referents femenins, ja que comporten una perpetuació de la composició masculina en les generacions futures. Tanmateix, no s'ha explorat tant, com les dinàmiques pròpies d'un grup fortament masculinitzat poden veure's amplificades pel pes numèric i acabar modelant l'experiència del grau.

5.4.2.1. Experiència a l'aula

En atenció a com es desenvolupen els espais masculinitzats, cal precisar que l'estructura social patriarcal, es produeix i reproduïx a través de processos de socialització diferencial de gènere als que les persones estan exposades des que neixen (Sanmartín et al., 2022: p. 64). Alguns dels principals elements associats a aquesta socialització de la masculinitat hegemònica tradicional, són: la competitivitat elevada; la necessitat de mostrar-se fort i de no deixar entreveure la vulnerabilitat; la valoració de l'autoritat o el coneixement racional i “objectiu” per damunt d'enfocaments relacionals o crítics; i el mandat de què l'home ha de ser cisheterosexual (Sanmartín et al., 2022).

La composició masculinitzada de l'aula es fa evident des del primer dia per la majoria d'alumnat femení i genera una preocupació a la totalitat de les alumnes amb qui s'hi ha pogut parlar durant el treball de camp. Les dinàmiques masculinitzades s'estableixen des de l'inici del grau i, tot i que estan subjectes a la composició concreta del grup i al grau d'ajust dels perfils masculins als ideals de la masculinitat hegemònica, tendeixen a generar escenaris de polarització entre qui es mimetitza amb el model i qui s'hi oposa o

es retira perquè no s'hi veu representat. Tot seguit, s'abordaran les conseqüències d'aquestes dinàmiques en l'experiència universitària de l'alumnat del grau de Geografia de la UAB. Encara que no s'experimentin a tots els cursos amb el mateix grau d'intensitat, s'ha detectat que la masculinització de l'aula genera un clima propici a què es reproduïxin totes aquestes situacions d'una manera o una altra.

Una de les afectacions es troba en la participació en l'aula. Tot i que la major presència masculina podria explicar de per sí aquest desequilibri, l'anàlisi qualitativa revela un patró més profund en el temps i el tipus d'intervencions. Les alumnes mostren una participació més continguda, sovint limitada per la por d'equivocar-se, per la manca de confiança o pel temor a ser jutjades. D'aquesta manera, elles responen de manera més breu o no s'atreveixen a participar. Així ho expressa una alumna del grau: *"Els homes transmeten les seves idees com una veritat empírica. A mi no m'agrada expressar les meves opinions així, em sento qüestionada. Et sents petita i intimidada..."* (Jèssica, alumna del grau).

També dubten molt més abans de fer una pregunta o s'esperen al final de classe per fer-la: *"Jo dubto molt quan faig una pregunta, de si serà una pregunta tonta, de si valdrà la pena... i me la penso molt, l'escric, i inclús a vegades, si estic al costat d'una companya li dic: tia ho pregunto? [...] Però els nois, aixequen la mà i parlen o inclús no aixequen la mà i llencen la pregunta [...] i potser ho acaba d'explicar el professor"* (Iris, alumna del grau). Per acabar, l'alumnat femení també afirma que en grups més reduïts han vist que se senten més còmodes per participar.

L'abordatge del professorat davant d'aquestes situacions, en alguns casos, és la de donar més atenció a les noies i fer preguntes explícites a aquestes perquè tinguin més veu a l'aula. Tot i fer-se amb la millor de les intencions, les alumnes confessen haver-se sentit intimidades i se'ls ha fet incòmode la interpel·lació reiterada davant de classe. De manera que, no es tracta de forçar les intervencions femenines sinó de generar un ambient de confiança alhora que de fer notar a l'alumnat masculí quan s'estan fent intervencions massa llargues, repetitives o sense respectar els torns de paraula. Així ho expressava una alumna: *"No cal que ens diguin: ei dones us animem a parlar. Si no de dir: animem els homes a callar una mica més. Cal dir-ho en veu alta"* (Meritxell, alumna del grau).

Una altra de les afectacions observades té a veure amb el desequilibri en els punts de vista expressats a l'aula, especialment en les discussions de caràcter social i crític. Mentre que moltes alumnes han elaborat reflexions profundes entorn de qüestions com les desigualtats de gènere, les relacions socials o les implicacions ètiques del coneixement, una part significativa dels alumnes homes mostra posicionaments clarament desfasats o desconnectats d'aquests debats perquè a causa del desinterès en aquestes qüestions, no tenen una opinió construïda. Aquesta disparitat dificulta la generació de diàlegs enriquidors i frustra a una part de l'alumnat: *"Flipava en com a la universitat podia haver gent tan desconnectada de la realitat. Molt frustrant... Com pot passar això a Geografia?"* (Jèssica, alumna del grau). El resultat és un deteriorament del potencial formatiu de les aules, que es veuen empobrides per la manca de confrontació real entre perspectives diverses i ben fonamentades.

Una de les matèries molt ben valorada per l'alumnat femení és la de *Lloc, Societat i Cultura*, en la que precisament, es destaca la importància de què s'imparteixi per

assentar unes bases de reflexió al voltant de les desigualtats. No obstant això, el desinterès en els enfocaments relacionals i crítics per una part dels homes, fa que no s'impliquin en la matèria ni en els debats: *"M'agrada molt l'assignatura, però eren coses que jo ja pensava. Crec que a molts homes de la carrera no els agradava gaire perquè eren coses que no s'havien considerat mai i els feia mandra"* (Iris, alumna del grau).

En efecte, es veu com la prevalença d'interessos concrets i més aviat tècnics i físics per l'alumnat masculí, està acompanyat per un cert desprestigi cap a la Geografia humana i es fa evident amb comentaris com fets per la Meritxell (alumna del grau) quan comentava que un company seu deia: *"La Geografia real és la de muntanya i la resta no és Geografia"*. Això a l'aula es tradueix en un clima disruptiu en aquestes assignatures menys valorades.

Malgrat això, algunes alumnes afirmen que aquestes conductes disruptives a l'aula, es perpetuen constantment independentment de l'assignatura. En aquest sentit, s'entén que el comportament de certs grups de nois a l'aula no respon només a una desmotivació acadèmica, sinó que sovint forma part d'un procés de construcció de gènere dins del grup d'iguals. Parlar sense torn, fer bromes despectives o qüestionar el valor d'alguns continguts esdevenen mecanismes d'afirmació d'estatus entre companys i d'adopció d'un rol actiu dins d'un espai percebut com a propi. Aquesta mena de comportaments poden ser especialment intensos en aules amb una composició altament masculinitzada, ja que no només hi ha més presència numèrica sinó també hi ha una manca de contrapès simbòlic a aquests models de conducta. Així doncs, en els termes de Judit Butler (1999), el clima a l'aula, en el pitjor dels casos, esdevé un espai més per la performance de certes formes de masculinitat que no pas per a l'aprenentatge o la reflexió col·lectiva (Pérez de Sierra et al., 2016).

Aquests patrons de comportaments no són gens favorables per un entorn educatiu i contrasten amb el tipus d'ambient que s'espera d'un context universitari. És per això que es detecta una mancança d'eines o estratègies per abordar aquestes situacions per part del professorat i acaba recaient en la confrontació directa entre l'alumnat que vol escoltar a classe (majoritàriament dones) i el que és disruptiu (amb conductes marcadament masculinitzades). Altrament, hi ha docents que, amb l'estratègia de guanyar-se la confiança de l'alumnat que té actituds disruptives i així fer-los entrar en la dinàmica de l'aula, cauen en l'error de seguir-los el joc de les bromes fora de lloc –com per exemple, fer referència a la forma fàl·lica d'una muntanya– on, al cap i a la fi, acaben validant aquestes conductes.

Ara bé, la màxima expressió de les dinàmiques masculinitzades que es despleguen a l'aula es concreta en la normalització i reproducció de conductes masculistes, que arriben a límits d'assetjament verbal, simbòlic i físic. El treball de camp ha permès identificar un seguit de comportaments greus que generen hostilitat per a les dones i per a qualsevol persona que no s'ajusti als codis dominants de la masculinitat cisheterosexual. Aquest clima es manifesta en expressions de menyspreu, insults i bromes de caràcter sexista, homòfob i misogin, així com en situacions d'hipersexualització i cosificació de les companyes. Han estat especialment alarmants els relats sobre insults cap a les

companyes tant a classe com per xarxes socials, enquestes d'Instagram d'índole sexual i fins i tot tocaments no consentits en espais festius.

Aquestes accions es produeixen sovint de manera impune i amb la connivència d'una dinàmica de grup on la camaraderia masculina actua com a mecanisme de legitimació i la pressió grupal indueix una tolerància o fins i tot una complicitat activa envers aquestes accions. Tot i això, aquestes dinàmiques també exclouen aquells companys que no responen als mandats de masculinitat hegemònica, a través de la burla, l'aïllament o la ridiculització de qualsevol diferència per motius d'expressió de gènere, orientació sexual, diversitat funcional, neurodivergència o origen ètnic. Consegüentment, amb un afany d'encaixar en el grup i no ser assenyalat, una part d'alumnes homes reproduïxen les conductes de grup tot i que majoritàriament en un pla individual o en grups petits el tracte pugui ser de respecte i cordialitat cap a les alumnes noies.

Tot plegat s'està veient agreujat pel context actual de dretanització generalitzada, que ha exacerbat les expressions d'hipermasculinitat on l'entorn digital hi ha tingut molt a veure amb un foment de la comunitat al voltant d'una identitat masculina ancorada a l'ordre patriarcal que ha proporcionat seguretat en un context global cada cop més canviant i hostil (Sanmartin et al., 2022).

Les alumnes expressen sentir-se cohibides, frustrades i enfadades a l'hora d'abordar aquestes situacions dins l'aula. El fet de ser minoria en contextos educatius masculinitzats ja dificulta poder actuar, però a més, s'hi afegeixen altres condicionants emocionals i socials. Una alumna, per exemple, relatava la seva reacció en assabentar-se que un company havia fet comentaris sexualitzadors sobre ella: *"jo normalment soc molt de dir les coses [...] però en aquest cas vaig pensar, hòstia, el tens a classe, també es fa amb un amic meu..."* (Dàmaris, alumna del grau). D'altra banda, també es troben amb la contradicció entre la necessitat d'intervenir per aturar aquestes dinàmiques i, alhora, la sensació que no val la pena invertir-hi energia quan perceben que l'altra part no està disposada a escoltar. Finalment, s'identifica que és la creació de vincles i aliances entre companyes i nois que no reproduïxen els models de masculinitat hegemònica, el que ajuda més a contribuir en generar un ambient de més confiança i seguretat per les alumnes.

En últim lloc, no es pot passar per alt que durant el treball de camp van sorgir converses entorn de les situacions que més han incomodat i disgustat a l'alumnat del grau de Geografia de la UAB en relació amb el comportament de dos professors del Departament. Encara que el treball no té com a objectiu investigar específicament els casos d'assetjament o conductes masclistes del Departament, diverses interlocutores van compartir la incomoditat prèvia que havien sentit en interaccions amb aquest professorat, la sensació d'alerta mantinguda pels rumors persistents, així com els neguits que els sorgeixen per a quan aquests es tornin a incorporar a la docència. Les aportacions de les alumnes mostren la necessitat d'una gestió institucional més clara i transparent dels protocols d'assetjament, no només com a mesura de protecció per a les afectades, sinó també per facilitar la possibilitat de justícia reparadora entre les dues parts, professorat i alumnat.

6. Reflexions finals i propostes

Arribats al final d'aquesta recerca, reprenem els objectius inicials per fer-ne balanç i contrastar la validesa de les hipòtesis plantejades. Per fer-ho, s'abordaran primer els objectius específics, a continuació, es contrastaran les hipòtesis per finalment revisar si s'ha complert l'objectiu principal del treball.

El primer objectiu específic pretenia conèixer les percepcions de l'alumnat de secundària envers la disciplina geogràfica. En aquest sentit, s'ha constatat una visió majoritàriament tradicional i descriptiva, fortament influenciada per la història i amb una preocupant manca de referents propis de la Geografia. També es reforça la importància del rol del professorat en la generació d'interès cap a la matèria i en la capacitat d'actuar com a referents directes. Cal destacar l'autopercepció negativa de l'alumnat femení amb relació a les aptituds per la Geografia i un interès inferior que els seus companys per l'assignatura. Aquest fet s'explica, en part, pel pes que tenen dins del currículum temes que connecten més amb els interessos atribuïts als nois. A més, l'alumnat sovint manifesta desconèixer l'abast real de la disciplina.

Amb el segon objectiu específic, s'ha pogut prendre consciència del desequilibri de gènere existent als graus de Geografia tant a Espanya com a Catalunya, i en particular, al grau de Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial de la UAB. Les dades de matriculació mostren una masculinització generalitzada, amb una situació especialment accentuada en el grau de la UAB. A més a més, s'ha identificat un augment de matriculacions femenines en les titulacions dobles dels graus de Geografia a Espanya i s'ha corroborat una prevalença de l'alumnat masculí en l'elecció del grau de Geografia de la UAB com a opció no prioritària.

Pel que fa als condicionants de l'elecció del grau, s'han recollit dades rellevants sobre els motius que determinen la matriculació al grau de Geografia de la UAB segons el gènere. En el cas dels nois, destaca una major vinculació vocacional amb la disciplina, així com una presència notable d'alumnes provinents de Cicles Superiors tècnics o ambientals. En canvi, en les alumnes preval el fet de comprendre la Geografia com una disciplina àmplia que els permet satisfer interessos tant socials com ambientals.

Finalment, l'últim objectiu específic ha permès explorar les conseqüències de cursar un grau amb un fort desequilibri de gènere. El simple fet de generar espais de conversa i reflexió al voltant d'aquesta realitat ja representa un avenç. A més, s'han recollit vivències que apunten a característiques pròpies de les aules masculinitzades, com ara l'increment de neguits i recels de les noies quan han d'intervenir a l'aula, l'augment de conductes disruptives (molt sovint acompanyades de conductes masculines) que es veuen reforçades pel desequilibri de gènere i que causen malestar a l'aula i, finalment, la dificultat que tenen les noies d'abordar totes aquestes situacions pel fet de trobar-se en minoria.

A partir d'aquests resultats, es pot valorar la validesa de les hipòtesis inicials:

a) La pèrdua de l'antic vessant docent i els canvis dels plans d'estudi han contribuït a una major tecnificació de la disciplina i una tendència a un increment de l'aplicabilitat i professionalització allunyant-la del vessant més teòric i social

Tot i que la recerca no s'ha centrat a fer una anàlisi de l'evolució dels plans d'estudi, sí que s'ha detectat una satisfacció notable, especialment entre els alumnes homes, amb el vessant tècnic del grau, fet que confirma parcialment aquesta hipòtesi.

b) Una menor exigència de la nota d'accés, atès que les estadístiques mostren que les noies obtenen notes de tall mitjanes superiors a les dels nois. Aquest fet, sumat a què a la carrera es pot entrar amb batxillerats de ciències com de lletres, fa que estudiants que tenen com a primera opció carreres científiques amb una nota de tall elevada, acabin entrant a Geografia com a segona o tercera opció.

Aquesta hipòtesi queda validada per les dades obtingudes sobre els perfils i motivacions de l'alumnat. Per una banda, les dades sobre les preinscripcions universitàries mostren una prevalença superior en l'alumnat masculí d'accedir al grau com a opció no preferent a la llista de prioritats de graus universitaris. Per altra banda, amb l'anàlisi qualitativa, s'observa que hi ha un perfil destacable de nois que accedeixen al grau a través d'un Cicle Superior d'àmbit tècnic o ambiental.

c) Permanència d'estereotips de gènere de què és culturalment femení, en la que no es trobaria la professió geogràfica per una imatge preconcebuda a l'escola, instituts o mitjans de comunicació.

Tot i que l'anàlisi mostra certs avanços en la percepció de la Geografia, encara persisteixen estereotips relacionats amb les habilitats espacials com a pròpies dels homes. A més, aquests estereotips es veuen reforçats en un context acadèmic masculinitzat.

Es conclou que a partir de l'acompliment dels objectius específics i responent les hipòtesis inicials, s'han pogut identificar **els motius que provoquen el desequilibri de gènere a les aules del grau de GMAiPT de la UAB.**

6.1. Propostes de millora

Si bé, la mateixa reflexió sobre la composició del grau que ha generat aquesta recerca, ja és positiva pel fet d'oferir espais de suport on explorar i compartir malestars i alhora per incentivar l'esperit crític dels entorns educatius en Geografia, calen estratègies d'actuació per revertir la tendència, contribuir en la diversitat i mitigar les conseqüències negatives que s'han identificat. És per això que a continuació es recullen un seguit de propostes.

La Geografia a secundària:

Per intentar augmentar el nombre d'alumnes de secundària interessades en el grau de Geografia es proposa:

a) Incorporar una perspectiva més crítica a la matèria de Geografia de secundària

Tal com apunta Fernández Caso (2007), la Geografia a secundària ha de tenir com a finalitat proporcionar eines al jovent per analitzar i interpretar críticament el món d'avui i promoure un posicionament autònom, responsable i solidari davant dels problemes de les societats i els territoris contemporanis. Així doncs, en la línia del que apunta Fernández Caso (2007), es proposa vertebrar el temari de l'assignatura de Geografia a

través de problemes socioterritorials actuals com podrien ser les migracions internacionals, els efectes socials i geogràfics del canvi climàtic, el debat sobre el Quart Cinturó o la gentrificació a Barcelona, entre d'altres. D'aquesta manera, a partir de la resposta a preguntes vigents, s'incorporen els continguts teòrics de l'assignatura.

b) Formació específica pel professorat de secundària i més vinculació amb l'entorn universitari

A l'informe publicat per l'AGE l'any 2023 titulat: *"Informe de diagnóstico y propuesta de acciones. Resultado de la reunión y consulta a los Departamentos universitarios de Geografía 2023"*, es recull una àmplia llista de propostes en l'àmbit de l'ensenyament secundari, batxillerat, grau universitari de Geografia i altres. És un document molt complet i útil on es destaca la necessitat de coordinació entre Departaments i professorat de secundària, així com la importància de proporcionar formació específica al professorat d'ESO i batxillerat i difondre un banc de "Bones pràctiques docents a Geografia".

c) Incorporar assignatures de didàctica de la Geografia al grau de Geografia de la UAB.

En altres països, com per exemple és el cas de l'Argentina, existeix una branca diferenciada dins del grau de Geografia per aquell alumnat que vol exercir la docència, fet que proporciona una perspectiva molt més completa en el docent. Donat el nombre considerable d'alumnes que acaben sent docents, caldria, en el millor dels casos, un itinerari d'optatives enfocat a aquest exercici professional, però en un pla més realista, la incorporació d'una assignatura obligatòria de Didàctica de la Geografia al grau de Geografia.

Promoció del grau:

De les converses amb les alumnes durant el treball, es recull la idea que no es coneix l'abast real de la disciplina fins que no s'entra al grau. Així doncs, les següents propostes van encarades a millorar la manera d'explicar i difondre la carrera:

d) Augmentar la presència femenina en els espais de difusió del grau de Geografia de la UAB.

Procurar que hi hagi exemples i referents femenins en el procés de difusió del grau, ja sigui als vídeos explicatius del grau a la web del Departament, a les sessions de portes obertes o al Saló de l'Ensenyament.

e) Fer conèixer l'abast ampli de la disciplina que satisfà interessos tant socials com ambientals.

Algunes de les propostes de l'informe de l'AGE (2023) són incrementar la difusió de la Geografia de manera presencial als instituts amb xerrades i tallers; fer visites a centres educatius amb alumnes de tercer o quart del grau de Geografia on hi hagi representació de l'alumnat femení del grau; mostrar la importància de la Geografia en el món actual i els recursos que posseeix; emprar a les classes metodologies d'aprenentatge

participatives (com l'Aprenentatge basat en Reptes o l'Aprenentatge i Servei, entre d'altres).

f) Incorporar itineraris més atractius per l'alumnat femení com per exemple dobles titulacions o *Mínors* amb especialitzacions socials.

Com s'ha vist en l'anàlisi de dades, les dobles titulacions amb Ciències Ambientals, Relacions Internacionals i Turisme, tenen una proporció més elevada d'alumnes dones. D'aquesta manera, es proposa oferir itineraris atractius de dobles titulacions o promocionar *Mínors* per combinar amb el grau de Geografia de la UAB sobre branques més crítiques i reflexives.

Millores en l'experiència del grau:

Tenint en compte que la composició actual de les aules del grau de Geografia de la UAB és desequilibrada i en atenció al conjunt d'implícacions que s'han identificat amb el treball, cal proposar actuacions per millorar el benestar de tot l'alumnat en l'experiència del grau. Algunes propostes en aquesta línia:

g) Millorar la detecció.

El conjunt d'experiències hostils que han descrit les alumnes alerten de la necessitat de millorar la detecció d'aquestes situacions per facilitar-ne la intervenció no com a casos puntuals o aïllats sinó compresos dins d'un context masculinitzat on aquestes es poden veure intensificades. És per això que es proposa organitzar tutories de manera regular entre les alumnes i el professorat de referència i inclús constituir aquest grup de reflexió i abordatge en una Comissió de Gènere del Departament.

h) Dinamitzar més els torns i fer més grups reduïts de debat.

Les diferències de gènere en les percepcions i experiències durant els debats ha estat àmpliament estudiat, també dins de la geografia, com per exemple l'estudi que es va fer al congrés EUGEO de l'Associació de Societats Geogràfiques d'Europa (Solé, Bombana i Ortiz, 2024). En tots els casos, es conclou en el fet que els grups reduïts resulten més còmodes perquè les dones intervinguin. Així doncs, es proposa incentivar els debats a classe en petits grups.

Treballar amb un nombre reduït de persones, ja des de l'inici del grau, també afavoreix a establir vincles de manera directa i fora del grup gran, fet que incentiva que s'estableixin dinàmiques de respecte i podria ajudar a trencar amb les dinàmiques disruptives de l'aula.

Tanmateix, quan s'identifica que l'alumnat femení no fa intervencions a l'aula, s'ha d'animar a què participin sense forçar la seva participació. S'ha de deixar clar des del primer dia de classe que totes les intervencions són importants i que escoltar els companys i companyes des del respecte és tant important com poder expressar-se lliurement.

i) Formació i conscienciació en matèria de desigualtat de gènere entre l'alumnat i el professorat del grau de Geografia de la UAB.

De cara a l'alumnat, durant el treball de camp, moltes veus proposaven fer l'assignatura de Geografia del Gènere com una matèria obligatòria del grau de Geografia de la UAB, i inclús fer-la al primer curs, per establir unes bases de reflexió que puguin perdurar durant tota la carrera. També es recomana fer més activitats de debat i reflexió en què l'alumnat hagi de construir un posicionament i confrontar-se amb el seu sistema de valors.

Pel que fa al professorat, cal formació explícita en docència en perspectiva de gènere. El personal docent no pot legitimar les conductes masclistes amb la inacció i encara menys amb bromes sexistes. És per això que el professorat ha de marcar línies vermelles contra la discriminació i actuar si aquestes no es respecten.

j) Formació explícita en eines de gestió de l'aula pel professorat universitari.

Pel que fa a l'abordatge d'aules disruptives, es detecta una manca d'estratègies per part del professorat universitari. La responsabilitat del bon clima a l'aula no pot recaure exclusivament en l'alumnat, per tant, calen formacions específiques que s'ajustin a les necessitats dels docents i a les realitats de les aules.

Una de les propostes per definir el clima d'aprenentatge a l'aula és la del sociòleg Ahedo (2023). L'autor destaca la importància del primer dia de classe i proposa una seqüència docent que: evidenciï les desigualtats per emplaçar a l'alumnat a ser corresponsables en la cerca de la igualtat a les aules; emmarcar la metodologia i alguns dels continguts claus de l'assignatura; i vivenciar des de la pràctica la teoria per mostrar com les desigualtats estan presents a l'aula (Ahedo, 2023).

En aquesta línia, s'emplaça el personal docent del Departament a repensar de manera creativa les primeres sessions de les seves matèries.

k) Potenciar molt la tasca del Servei d'Igualtat i Diversitat de la UAB.

El Servei d'Igualtat i Diversitat, juntament amb la Unitat de Formació de la UAB, ofereix periòdicament cursos de formació continuada per a professorat de la UAB sobre temàtiques de gènere i diversitat dirigits a la docència. Caldria fer aquests cursos obligatoris per tots els i les docents de la UAB.

l) Revertir els estereotips de gènere al voltant de les sortides de camp i la geografia física.

La construcció masculina del treball de camp sovint resideix en les actituds d'alguns membres masculins del professorat o dels estudiants (Bracken i Mawdsley, 2004), per revertir aquesta imatge i reconèixer el plaer que senten moltes dones en fer treballs a l'aire lliure, es proposa procurar que a les sortides de camp hi hagi més presència de professionals dones especialistes en àmbits de la Geografia física.

m) Més transparència i comunicació en l'abordatge de situacions d'activació del protocol del Servei d'Igualtat i Diversitat de la UAB.

Deixar aquests casos en mans de la rumorologia augmenta el neguit col·lectiu i les especulacions. A partir del treball de camp, es detecta una necessitat per part de l'alumnat femení, de què aquests casos es portin amb més transparència i comunicació per part de tota la institució universitària.

6.2. Línies d'investigació futures

En definitiva, aquest treball vol ser un punt de partida per continuar avançant en la comprensió i transformació del desequilibri de gènere al grau de Geografia de la UAB i, per extensió, a tots els graus de Geografia que puguin presentar unes característiques semblants. A partir dels resultats obtinguts, s'identifiquen diverses línies d'investigació futures. En primer lloc, caldria aprofundir en les propostes de millora, especialment en relació amb les necessitats educatives de les aules amb una composició masculinitzada, explorant estratègies pedagògiques que fomentin la inclusió i la participació equitativa. En segon lloc, seria pertinent ampliar l'estudi dels perfils de l'alumnat mitjançant una mostra més extensa i tenint en compte dades prèvies a la matriculació, com ara itineraris educatius previs, rendiment acadèmic i motivacions. També es podria analitzar l'impacte de variables com la territorialitat de les universitats i l'origen geogràfic de l'alumnat. En tercer lloc, també seria pertinent aprofundir en com el coneixement i la formació del professorat d'ESO i batxillerat influeixen en la percepció de la disciplina i en l'orientació de l'alumnat. Finalment, resultaria enriquidor dur a terme un estudi comparatiu amb altres contextos internacionals, ja que, com s'ha recollit en alguns testimonis, en països com França la composició de les aules pot ser més paritària.

Personalment, aquest treball ha estat una experiència molt gratificant i enriquidora, perquè m'ha permès aprofundir i obtenir respostes en una problemàtica que m'ha preocupat durant tot el meu recorregut universitari. Espero que aquesta aportació, per modesta que sigui, contribueixi a fer de la Geografia una disciplina més diversa, inclusiva i amb un major potencial transformador, tant dins l'àmbit acadèmic com en la seva projecció social.

7. Bibliografia de referència

- Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya, AQU (2018). Marc general per a la incorporació de la perspectiva de gènere en la docència universitària. [enllaç](#)
- Ahedo, Igor (2023). Primer día de clase: comenzando a andar desde la cooperación, la politización y la visibilización de las desigualdades de género. *Márgenes. Revista de Educación de la Universidad de Málaga*. 4(1). 135-153. [enllaç](#)
- Asociación Española de Geografía (2023). Informe de diagnóstico y propuesta de acciones. Resultado de la reunión y consulta a los departamentos universitarios de Geografía 2023. Publicat al desembre de 2023. [enllaç](#)
- Asociación Española de Geografía (2023, 8 de març). *8 M 2023: La Geografía y la presencia de las mujeres en la universidad española*. AGE. [enllaç](#)
- Baylina, Mireia (1997). Metodología cualitativa y estudios de geografía y género. *Documents d'Anàlisi Geogràfica* (30), 123-138. [enllaç](#)
- Bracken, Louise & Mawdsley, Emma (2004). 'Muddy glee': rounding out the Picture of Women and Physical Geography Fieldwork. *Area*, 36(3), 280-286. [enllaç](#)
- Escalona, Ana & Peña, Dhais (2024). Dinámica e implantación territorial de los Grados en Geografía. Estudio de caso. *Geographicalia* (76), 95-120. [enllaç](#)
- Fernández Caso, María Victoria (2013). Discursos y prácticas en la construcción de un temario escolar en geografía. A María Victoria Fernández Caso & Raquel Gurevich (Coord.), *Geografía: Nuevos temas, nuevas preguntas* (pp. 17–36). Lugar Editorial.
- Fernández Padilla, Cristina (2020). El problema de la masculinització de la ciència a l'escola: causes i conseqüències. *Ciències: revista del professorat de ciències de Primària i Secundària* (41), 38-47. [enllaç](#).
- García Ramon, Maria Dolors (1985). El anàlisis de género y la geografía: reflexiones en torno a un libro reciente. *Documents d'Anàlisi Geogràfica* (6), 133-143.
- García Ramon, Maria Dolors (2005). Respondiendo a un desafío pendiente en Geografía: el enfoque de género visto desde España. *Geographicalia* (48), 55-75.
- García-Ramon, Maria Dolors (2019). La geografía del género. A Abel Albet (Ed.), *Maria Dolors García-Ramon: Geografía y género, disidencia e innovación* (pp. 241–254). Icaria. (Col·lecció *Espacios Críticos*).
- García Ramon, Maria Dolors & Pujol, Hermínia (2004). La presencia de mujeres en la geografía académica: ¿Hacia una masculinización de la disciplina? *Cuadernos Geográficos* (75), 91-102.
- Generalitat de Catalunya (2024). *Dades de preinscripció universitària 2024* [Conjunt de dades]. Canal Universitats. [enllaç](#)

- Guberman, Daniela (2019) Perspectivas de género en geografía: aportes para la renovación de la enseñanza de la geografía escolar. Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Buenos Aires.
- Llussà, Rafael (2004). La geografia professional a Catalunya. Presentació. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* (57), 181-220.
- Massey, Doreen (2000). Espacio, lugar y género (G. E. Bernal, Trad.). *Debate Feminista*, 21, 39–46. [enllaç](#)
- Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades. (2024, 8 de juliol). *Estadística de estudiantes universitarios: curso 2023-2024 (avance)* [Conjunt de dades]. SIU. [enllaç](#)
- Nash, Catherine. (2010). Gendered and sexed geographies off/in a graduate classroom. *Documents d'Anàlisi Geogràfica* (26/2), 287-304.
- Pérez de Sierra, Isabel; Quesada, Solana & Campero, Rubén (2016). Género y masculinidades. Miradas y herramientas para la intervención. Imprenta Rojo S. R. L.
- Prats, Maria & Baylina, Mireia (2022). Guies per a una docència universitària amb perspectiva de gènere. Xarxa Vives d'universitats, Ciències Socials i Jurídiques, 1-61. [enllaç](#)
- Pujol, Hermínia (2003). El perfil dels membres de la Societat Catalana de Geografia i de l'Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* (56), 165-193.
- Pujol, Hermínia (2004). La presència de les dones en la geografia acadèmica: un estat de la qüestió al tombant de segle. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* (57), 221-236.
- Pujol, Hermínia (2011). La presència de les dones a la geografia Acadèmica: de la geògrafa absent a la geògrafa desapareguda [Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. TDX [enllaç](#)
- Pujol, Hermínia, García Ramon, Maria Dolors & Ortiz, Anna (2012). El profesorado universitario de geografía en España y sus trayectorias profesionales: una mirada de genero. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles* (59), 323-344.
- Sabaté, Ana, Rodríguez, J. & Díaz M. (1995). Mujeres, espacio y Sociedad. Hacia una Geografía del Género. *Editorial Síntesis*, SA. ISBN: 84-7738-341-3
- Sanmartín, Anna; Kuric, Srtibor & Gómez, Alejandro (2022). La caja de la masculinidad: Construcción, actitudes e impacto en la juventud espanyola. Madrid: Centro Reina Sofía sobre adolescència y juventud, Fundación Fad Juventud. DOI: 10.5281/zenodo.7319236
- Solé, Lliliana; Bombana, Briana & Ortiz, Anna (2025). Navigating diversity: Assessing gender inclusivity at the 2023 Association of Geographical Societies in Europe (EUGEO) Congress*. *Documents d'Anàlisi Geogràfica* (71/1), 18-209.

UNESCO (2019). *SDG4-Education 2030, Incheon Declaration (ID) and Framework for Action: For the implementation of Sustainable Development Goal 4, Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all* (ED-2016/WS/28). [enllaç](#)

Anexos

Annex 1. Preguntes del qüestionari de secundària

Nom de l'institut on estudies:
Curs 1r de batxillerat 2n de batxillerat 4t d'ESO
Gènere Dona Home No binari Altres
1. Valores la possibilitat d'estudiar una carrera universitària? Sí No
2. En quin àmbit del coneixement situaries la Geografia: Ciències Naturals Ciències Polítiques Ciències Socials Educació Humanitats
3. Quines sortides professionals creus que té el Grau de Geografia?
4. Digues tres paraules que et vinguin al cap quan penses en Geografia:
5. Coneixes alguna persona que hagi estudiat el Grau de Geografia? Sí No
6. Diga'm el nom d'algun geògraf home reconegut: (en cas de no saber-ne cap, respon amb un guió)
7. Diga'm el nom d'alguna geògrafa dona reconeguda: (en cas de no saber-ne cap, respon amb un guió)
8. Quin gènere creus que té més habilitats per la geografia? Femení Masculí No hi ha diferències
8 bis. Justifica la resposta:
9. Quin gènere creus que té més habilitats espacials (orientació, visió espacial, comprensió de mapes...)? Femení Masculí No hi ha diferències
9 bis. Justifica la resposta:
10. Quines emocions sents amb la matèria de Geografia? [elecció múltiple] Alegria Interès Indiferència Tranquil·litat Enuig Tristesa
11. Quina valoració fas de la matèria de Geografia fins ara? 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
12. Com valores el professorat que ha impartit la matèria fins ara? 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
13. Digues alguna temàtica estudiada a l'assignatura que t'hagi semblat interessant:
14. Quin àmbit del coneixement et resulta més interessant? [elecció múltiple]

Arts Ciències de la salut Humanitats Educació Ciències naturals Llengües Tecnologia Ciències socials
15. Consideres que tens aptituds per la Geografia? Sí No
16. El professorat considera que la carrera de Geografia és adequada per tu? Sí No
17. La teva família o entorn valoraria positivament que escollissis la carrera de Geografia? Sí No
18. Et preocupen qüestions relacionades amb la Geografia? Sí No
19. Consideres que el Grau de Geografia és una de les opcions adequades per tu? Sí No
19 bis. En cas afirmatiu, per què?

Annex 2. Preguntes del qüestionari de grau

Estudies o has estudiat Geografia a la UAB? [en cas negatiu no es podia seguir responent el formulari]
Curs
Gènere Dona Home No binari Altres
Quants anys tens? 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 + de 30
1. Quins estudis vas cursar abans d'entrar al Grau? Batxillerat Científic Batxillerat Humanístic Batxillerat Social Batxillerat Tecnològic Cicle Superior Altres
En cas d'haver respost "Cicle Superior" o "Altres" de què es tractava:
El Grau de Geografia va ser la teva primera opció a la llista de preferències d'accés a la universitat? Sí No
En cas de resposta negativa, quina era la teva primera opció?
Quines emocions et feia sentir la matèria de Geografia quan la cursaves a secundària? Alegria Interès Indiferència Tranquil·litat Enuig Tristesa
Quina valoració fas de la matèria de Geografia cursada a secundària? 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Com valores el professorat que va impartir la matèria de Geografia a secundària? 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Consideres que la Geografia que vas cursar a secundària tenia una perspectiva crítica? No, predominava una perspectiva de Geografia tradicional Sí, predominava una perspectiva de Geografia crítica
Abans d'entrar al Grau de Geografia, consideraves que tenies aptituds per estudiar Geografia? Sí No
El professorat de secundària considerava que la carrera de Geografia era adequada per tu? Sí No
El teu entorn va valorar positivament la teva elecció de Grau? Sí No
Quines sortides professionals t'interessen més? [elecció múltiple] Administració local i d'ens territorial Cartografia i sistemes d'informació geogràfica (SIG) Consultoria territorial i ambiental Planificació territorial Dinamització econòmica local Docència en ciències socials i geografia Gestió ambiental, de projectes urbans i del medi rural Recerca i transferència de coneixements Coordinació d'equips interdisciplinaris de planificació territorial
Escull les 5 assignatures que t'hagin semblat més interessants del Pla d'estudis: (en cas de no haver-les cursat encara, escull en funció dels interessos i les percepcions que tens d'elles)

[Totes les assignatures obligatòries]
Per què vas escollir el Grau de Geografia?
Estàs satisfet/a amb l'elecció del Grau? Sí No
Quin gènere creus que té més habilitats per la geografia? Femení Masculí No hi ha diferències
Justifica la resposta:
Quin gènere creus que té més habilitats espacials (orientació, visió espacial, comprensió de mapes...)? Femení Masculí No hi ha diferències
Justifica la resposta:
Has notat desequilibri de gènere a les aules durant la teva trajectòria al Grau de Geografia? Sí No
Com ho has viscut? M'ha estat indiferent Negativament Positivament
Justifica la resposta:
Afegeix tot allò que et suggereixi aquesta temàtica <i>(per exemple: quines accions es podrien dur a terme per equilibrar la presència de nois i noies a les aules, com s'hauria de tractar el desequilibri a l'aula...)</i>

Annex 3. Exemple de model d'entrevista semiestructurada

Dades personals

- Gènere
- Edat
- Quan vas començar la carrera
- Curs
- Quins estudis vas cursar abans de començar el Grau?

Aprenentatge de la matèria de Geografia a secundària

- Quina valoració fas de la matèria de Geografia cursada a secundària i batxillerat?
- Quins temes dels tractats et van interessar més?
- Com valors el professorat que va impartir la matèria?
- Consideres que la Geografia que vas cursar tenia una perspectiva crítica?

Preguntes genèriques de relació amb la disciplina i motivació en l'elecció

- Motivacions per estudiar geografia (què et va portar a escollir geografia com a carrera universitària? Vas tenir algun professor/a de geografia a ESO o Batxillerat que et fes plantejar estudiar geografia?).
- Abans d'entrar al Grau de Geografia, consideraves que tenies aptituds per la disciplina? Quines eren?
- Opcions dels estudis (primera opció / segona...).
- Com va valorar el teu entorn la teva elecció de Grau?
- Quins temes i matèries t'han interessat més fins ara? Quins et van cridar més l'atenció quan vas llegir per primer cop el Pla d'estudis?
- Evolució de la valoració dels estudis de Geografia (des del primer dia de classe fins avui, creus que ha canviat la teva valoració dels estudis de geografia? La paraula 'geografia' evoca el mateix ara que abans de començar a estudiar la carrera).
- Valoració dels estudis (quina valoració fas dels cursos, assignatures, professorat que has tingut?
- Si avui mateix haguessis d'escollir una carrera universitària, escolliries geografia o escolliries una altra?
- Sortides professionals (interessos).

Preguntes relacionades amb el desequilibri de gènere a l'aula

- Tens la percepció que a l'aula hi havia desequilibri de gènere?
- Per què creus que passa?
- Creus que aquest desequilibri té repercussions a l'aula?
- Et preocupa aquest desequilibri?
- En quin sentit creus que pot repercutir a la disciplina?
- Creus que hi ha un desequilibri en els temps d'intervenció de l'alumnat en relació al gènere?

Preguntes sobre la percepció personal a l'aula

- Sents que l'aula és un espai segur per tu?
- Com creus que ha afectat la teva experiència acadèmica el fet de cursar el grau en minoria de gènere?
- El fet d'estar en minoria de gènere t'ha generat malestar o ha comportat alguna situació incòmode? Quins han estat aquests elements? (exemples)
- Què creus que t'hauria ajudat a no sentir aquest malestar davant aquest desequilibri?

Vols afegir alguna cosa?

Gràcies

Annex 4. Guió del grup de discussió

Fase de presentació

- **Presentació de la investigació i meva**
- **Objectius del grup de discussió:** no busco fer una entrevista grupal sinó un grup de debat i intercanvi d'opinions. L'interès en utilitzar aquesta metodologia és l'opinió que sorgeix gràcies a parlar-ne en grup.
- **Sol·licitud de permisos:** *Document**
- **Presentació de les assistents:**
Nom, edat, curs, assignatura preferida
- **Explicació de la dinàmica general:** El meu rol (moderadora, no participant). Totes les informacions són interessants, no hi ha resposta correcta, no us talleu. Dubtes?

Fase de consolidació

1. **Termòmetre general introductori** (*amb la mà a dalt és molt i amb la mà cap el terra és poc*)
 - Estic satisfeta amb la meua elecció de Grau
 - La geografia cursada a secundària era tradicional
 - La visió que tinc ara de la geografia és diferent a la que tenia abans d'entrar a la carrera
 - Tinc referents de geògrafes dones

Fase de conducció

1. **Motivacions per cursar el grau**
 - Què us va portar a estudiar geografia?
2. **Valoració del professorat**
 - Com valoreu el professorat que heu tingut fins ara?
 - Hi ha diferències entre professores i professors en la sensació a l'aula?
3. **Desequilibri i percepció a l'aula**
 - Noteu que hi hagi un desequilibri de gènere a l'aula?
 - Ho heu notat sempre de la mateixa manera?
 - Dinàmiques diferents entre primer i segon?
 - Per què creieu que passa?
 - Creieu que pot tenir repercussions a l'aula? Quines conseqüències pot tenir? Us preocupa?
 - A continuació us diré diversos temes i m'haureu de dir si es veuen afectats per la composició de l'aula masculinitzada:
 - Intervencions i debats
 - Sortides de camp
 - Seguretat a l'aula
 - Relació amb el professorat
 - En una escala de l'1 al 10 (sent 10 un ambient de classe ideal i 1 un ambient hostil i desagradable) a quin nivell us sentiu vosaltres?
 - Com seria el nivell 10 de comoditat a classe?
 - Què creus que pot ajudar o t'ha ajudat a minimitzar o no sentir aquest malestar? Propostes de millora:
 - Què es podria fer per revertir la situació de desequilibri?

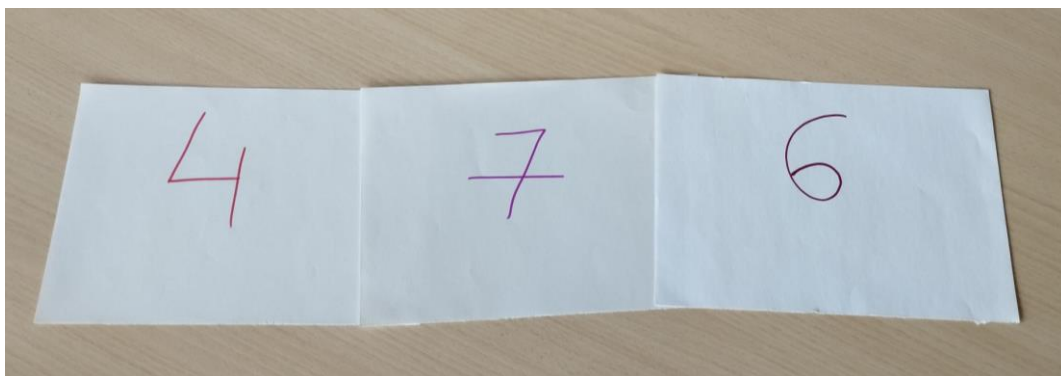
Fase de tancament

1. Repàs dels temes, arrodoniment de les idees
2. Aclaracions o suggerències
3. Agraïment i valorar la importància
4. Oferir contacte?

Anotacions a tenir en compte durant la sessió
Resum del grup pel final

<i>Consideracions al voltant de les participacions/dinàmiques</i>
<i>Alteracions significatives: fluïdesa, silencis no productius, enfrontaments, monopoli de la paraula, aïllament d'algun membre, dificultats a l'inici del grup per aconseguir la col·laboració, reticències cap el moderador...</i>
<i>Consideracions al voltant del contingut general dels discursos: temes que no s'aborden...</i>
<i>Incidències en el desenvolupament del grup</i>

Número amb el que algunes alumnes del grup de discussió va valorar el seu grau de benestar a l'aula:

Annex 5. Taula dels 10 anys de matriculacions totals als graus de Geografia al Sistema Universitari Català.

		2015-2016			2016-2017			2017-2018			2018-2019			2019-2020			2020-2021			2021-2022			2022-2023			2023-2024		
		d	t	d%	d	t	d%	d	t	d%	d	t	d%	d	t	d%	d	t	d%	d	t	d%	d	t	d%			
UB	Geografia	62	254	24%	58	227	26%	51	209	24%	42	187	22%	46	171	27%	42	177	24%	38	165	23%	32	146	22%	18	90	20%
	Geografia i Canvi Global																								17	69	25%	
UAB	Geografia i Ordenació del Territori	68	265	26%	57	258	22%	50	221	23%	32	157	20%	25	124	20%	16	75	21%	6	32	19%	2	19	11%	0	9	0%
	Geografia, Medi Ambient i Planificació Territorial										16	57	28%	28	99	28%	31	138	22%	47	183	26%	45	195	23%	44	210	21%
UdG	Geografia, Ordenació del Territori i Gestió del Medi Ambient	25	118	21%	27	125	22%	23	107	21%	24	109	22%	22	106	21%	24	116	21%	18	109	17%	16	83	19%	13	58	22%
	Geografia, Territori i Medi Ambient																					5	24	21%	15	45	33%	
UdL	Geografia i Ordenació del Territori	12	60	20%	10	46	22%	5	27	19%	4	22	18%	4	15	27%	3	6	50%									
	Geografia				1	7	14%	2	9	22%	3	14	21%	3	14	21%	5	19	26%	5	15	33%	5	15	33%	8	25	32%
URV	Geografia i Ordenació del Territori	19	91	21%	11	66	17%	10	47	21%	6	31	19%	3	27	11%	1	18	6%	1	9	11%	0	4	0%	0	1	0%
	Geografia, Anàlisi Territorial i Sostenibilitat										7	18	39%	7	31	23%	13	49	27%	17	67	25%	21	73	29%	18	67	27%